

СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕРШЕ ВЕРЕСНЯ. ПОРА ДО ШКОЛИ!

Фото Г. Оберської

Хоч би як теперішнє глобалізоване й модернізоване людське плем'я не намагалося унезалежитися від ритмів природи і суворого ладу традицій, однак після літа і досі настає осінь. І на те немає ради.

Означає це, що разом із осінню настає новий навчальний, політичний і діловий рік. До речі, ще на початку XVIII ст. новий календарний рік для киян починався саме 1 вересня, на Семена-літопроводця.

Сьогодні це День знань. Визначення вже традиційне, хоч трішки й дивне: бо коли, як не влітку, багато хто мав змогу долучитися до знань: удосталь почитати, вирушити у мандрівку, зустрітися з потрібними людьми... Але, очевидно, йдеться про те, що знання (чи то пак — інформацію) мало добути, їх ще потрібно обробити, викшталтувати, засвоїти, налагодити систему обміну інформацією.

Ось для цього, певно, і варто збиратися в класах і аудиторіях, кабінетах і офісах, отримувати нові завдання і несподівані виклики часу. Починається класна робота... Хочеться, аби її кульмінували вигуки "клас!"

Ясна річ, будуть розпачі й сльози, погризені олівці, вирвані зі шоденника аркуші, прогуляні уроки, списані контрольні, згайні роки... Але як добре, що є місце, де завжди можна розпочати процес навчання, куди можна повернутися за цим бодай у спогадах чи в уяві. Хочеться, аби там були не лише педагоги, а й Учителі, які чекатимуть від нас не "визубрених" уроків, а креативних рішень і здатності інтерпретувати знання, яке ми носимо в собі, не знаючи про те...

Микола СКИБА

З НОВОСІЛЛЯМ, ДРУГА КРИМСЬКА УКРАЇНСЬКА ШКОЛО-ГІМНАЗІЄ!

"ПРОСВІТА" СЬОГОДНІ

Сформовано високоосвічений професійний колектив, який забезпечить належний рівень викладання справді елітного навчального закладу. У повному програмному обсязі, нарівні з українською, викладатимуть тут і російську мову й літературу, з п'ятого класу — другу іноземну мову, з шостого — інформатику. Працюватимуть спецкурси, гуртки, факультативи. Поглиблено вивчаючи українську мову, спілкуючись нею під час уроків і позакласних занять, учні зможуть добре підготуватися до вступу у провідні ВНЗ країни. До того ж, нову школу під своє крило взяли потужні й заможні шефи, зокрема Київський авіаційний університет, ректор якого Віталій Бабак гарантував, що НАУ (окрім комп'ютерів) виділятиме щороку 50 бюджетних студентських місць для кращих випускників школи, яких прийматимуть на навчання навіть

У селищі Комсомольському на околиці Сімферополя урочисто відкрито нову школу № 43, фундамент якої заклали ще 15 років тому.

На завершення довгоочікуваного спорудження сучасного, технічно оснащеного комп'ютеризованого навчального комплексу на 1296 місць, з п'яти блоків, 50 кабінетів, двох спортзалів, актові зали, тиром із бюджетів України, Криму й міста було виділено 9 млн. грн.

Майстри "Кримбуду" постаралися, аби свято входин у школу-красуню відбулося на славу.

без вступних іспитів. Отже, кримським випускникам, котрі оволодіють державною й англійською мовами, буде відкрито прямий шлях до престижного українського ВНЗ, в якому готують не тільки льотчиків, третина спеціальностей там — гумантарії, уже діє понад 10 додаткових англійських навчальних програм. Ця школа стала четвертою базовою НАУ, який через систему доуніверситетської підготовки співпрацює з 240 школами України. У новій кримській українській школі-гімназії відкрито класи й

для бажаючих навчатися російською мовою, щоб розвантажити стару переповнену школу № 34 в селищі ГРЕС, де заняття провадилися у три зміни.

...Кримський прем'єр Анатолій Матвієнко в обох школах закликав не змішувати питання освіти й отримання якісних знань із політичними дискусіями. Бо ще до відкриття школа в Комсомольському набула скандальної слави.

Закінчення на с. 7

Є небезпека, що кучмізм не буде подоланий

Стор. 4

Ігор Ліховий про місію Тарасової гори

Стор. 8

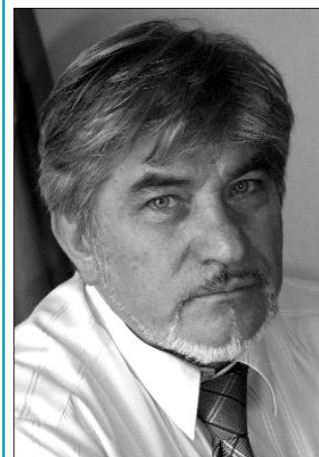
Дискусії генерують стратегіями, — то чому ж ми не дискутуємо?

Стор. 10-11

Уляна Глібчук у колишньому центрі українського всевітту

Стор. 14-15

ВІТАЄМО!

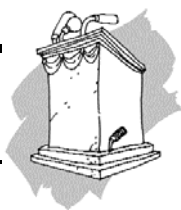
Із нагоди 14-ої річниці незалежності України Президент Віктор Ющенко своїм указом відзначив державними нагородами велику кількість робітників, селян, науковців, артистів, політиків, журналістів, керівників різного рівня.

Серед нагороджених — народний депутат, голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка, письменник, лауреат Національної премії імені

Т. Г. Шевченка Павло Михайлович Мовчан (орден князя Ярослава Мудрого IV ступеня).

Просвітяни щиро вітають Павла Мовчана з високою нагородою і зичать йому невтомності, наснаги, завзяття у громадській, політичній, державній роботі в ім'я України.

ПОСТФАКТУМ

ЧИ НЕ СТАВ МАЙДАН ПАРТІЙНИМ?

Столичний Майдан Незалежності 24 серпня 2005 року хоч і майорів помаранчевими стягами й написами "Наша Україна", але помітно відрізнявся від "революційного Майдану". Згадалося 22 листопада 2004 року — перший день протесту перших романтиків революції і фактично лишень киян, коли про фальсифікацію виборів заговорили щойно вночі й остаточні результати ЦВК ще не оголосила. Та ж не надто велика кількість людей — кількадесят тисяч.

Утім, попри перемогу революції минулого тижня відчувалося менше тієї відчайдушної рішучості й певності у "вождях", яка була тоді, коли ми, переступаючи через невідомість і страх, пішли назустріч автомобільному рухові Хрещатика й перекрили його, демонструючи беззастережну готовність боротися з режимом. Можливо, бракувало також витримки, інтелігентності й однодушності тих перших революційних днів, коли кияни витримали випробування стійкості й громадянської зрілості, готуючи Майдан для спраглих справедливості з усієї України... Цього разу, на жаль, постраждала й "демократичність" нової влади, адже в столиці й регіонах людей, які прийшли на свято із "не такою" символікою (наприклад, стяги ОУН-УПА), просто примушували згорти прапори й плакати або взагалі не пропускати. Можливо, нелюбов до "націоналістів" нового міністра внутрішніх справ і водночас соціаліста Луценка дійшла до крайньої межі? Чи влада напередодні парламентських виборів не хоче бачити іншої символіки, навіть прихильних до неї політичних сил, окрім НСНУ? У цьому контексті насторожує випадок із символікою Української народної партії в Рівному, коли струнки молодики, явно схожі на наших силовиків, пошматували символіку УНП, заявивши, що, крім НСНУ, "Батьківщини" й Литвина нікого не визнають...

24 серпня 2005 року на Майдані відчувалося просто цікавість й нарочита урочистість свята. Не давало спокою питання: що ж скаже Гарант Конституції і лідер нації після трива-

лого неспілкування з народом? Адже всі ще пам'ятають виборчі обіцянки Віктора Ющенка постійно звітуватися перед народом. Після високостильної інавгураційної промови Президента з того ж Майдану ми бачили перші емоції і реакції наших громадян з усіх регіонів на дії нової влади під час першого й поки що останнього телеспілкування народу з Президентом 12 травня 2005 р. Невдовзі громадяни спостерігали в прямому ефірі кількох телеканалів "велику зустріч" Президента з представниками центральних і регіональних ЗМІ. Тоді вперше Президент різко негативно висловився на адресу (масово, без конкретних імен) журналістів, звинувативши їх у чорному піарі й виконанні політичних замовлень щодо міністра юстиції пана Зварича. Беручи до уваги ще деякі його негативні коментарі до питань масмедійників, а також деякі заяви й політичні рішення, дехто почав говорити, що Віктор Ющенко поступово перебирає риси авторитаризму свого попередника. Відтак 27 травня прес-аташе Віктора Андрійовича Ірина Герасченко пообіцяла щомісячні телезвернення Президента України до народу. Однак правильні гасла й декларації потрібно було також утілювати. Різні кризи — кадрові, паливна, партійна (творення монопартійної системи у вигляді НСНУ), євроінтеграційна, цукрова тощо — віддалили спілкування першої особи держави з народом. Не на користь Президента, очевидно, спрацював і його публічний "зрив" на журналіста Сергія Лещенка, який описав приватне життя сина Президента. Таким чином, усі чекали, що ж тепер скаже Президент народові, адже до переможців Помаранчевої революції поставлені аж надто високі вимоги, а незначне підняття зарплат і пенсій, враховуючи інфляцію цін, не гарантують консервації революційної ейфорії.

Над виступом Президента справді успішно попрацювали "спічрайтери", — він був красивим, вичерпно точним і політично грамотним, хіба окрім гарячкової тези про те, що "в нинішньої Верховної

Ради вистачить патріотизму збільшити прохідний бар'єр", маючи на увазі наступні парламентські вибори. Дивно почути таке від Президента, який тиждень тому підписав закон, прийнятий Верховною Радою, як компроміс усіх політичних сил, хоча й міг його "ветувати"... Крім цього, Президент благодарно, але поки безрезультатно знову апелював до єдності ветеранів війни, натякаючи на відсутність "примирення" між бійцями Червоної армії і воїнами ОУН-УПА, хоча реально все впирається в прийняття парламентом відповідного закону, бо ніколи не буде подібного тотального "братання". Також Віктор Ющенко не забув підкреслити роль Майдану, зауваживши, що "в цюгоричних опитуваннях уперше за чотирнадцять років більшість громадян України назвали нашу державу справді незалежною". Нагадав Президент і про передову роль України на просторі від Балтійського до Чорного морів, і про наше майбутнє в Об'єднаній Європі. Навіть більше — "успіх України здатен відкрити нові горизонти для всього нашого континенту".

лишало враження, що Президент не сказав чогось головного. Можливо, не вистачало просто живих, нескладних слів без папірця?

Щодо загального обличчя свята, то воно вперше не включало грандіозного військового параду. Ця "показуха" доблесті наших збройних сил справді всім набридла. З іншого боку, що ми одержали натомість? Для мас — концерт "Во славу України" за режисерства Василя Вовкуна (головний режисер-постановник інавгурації Ющенка), який обійшовся державі в 1 млн. 65 тисяч грн. і який багато хто навіть із віп-персон уже встиг назвати "шаровариною", пообіцявши наступного разу залучити "нетрадиційних режисерів" на кшталт Андрія Жолдака. А ще були феєрверки на 1 млн. 40 тисяч грн. Усе інше, як кажуть, для еліти: офіційний прийом Президента в Софії Київській, безпрецедентно масштабне нагородження державними орденами й відзнаками 781 особи в Маріїнському палаці, покладання квітів до Володимира Великого, Тараса Шевченка й Михайла Грушевського. Неординарним вдалося нагородження орденом княгині Ольги "активної учасниці" Помаранчевої революції з Тернопілля баби Параскеви. Хочеться спитати: де ж інші тисячі "активних" орденосців — бабів Параскеви і дідів Опанасів? Прикрісто для влади, крім того, можна назвати відмову від звань "заслуженого журналіста" представників "помаранчевої" "України молоді" Дмитра Лиховія і Олени Зварич.

Гарною традицією стала спільна молитва в День незалежності України перших осіб держави й керівників численніших релігійних громад України в Святій Софії. Інша справа, що, можливо, варто було б продовжити традицію революційного Майдану, коли політичні керівники й духовні пастори молилися разом із народом, щоб усі такі відчули, що "З нами Бог і Україна!" Тоді, дасть Бог, і консолідація українців відбудеться швидше.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

АКТУАЛЬНО

У липні цього року хтось (на той час ще невідомий) вирішив трохи підняти настрій втомленим спекою і важкою працею киянам. На вулицях міста з'явилася велика кількість білбордів із закликами на кшталт: "Нас має бути 52 000 000! Кохаймося!", або — "Країні не вистачає футболістів! Кохаймося". Крім футболістів, з'ясувалося, країні не вистачає космонавтів, нобелівських лауреатів та "Оскарів" (тобто, талановитих кінорежисерів, акторів).

Незважаючи на те, що всі мешканці міста правильно зрозуміли, що плакати на білбордах пропонують замислитися над поганою демографічною ситуацією в країні і взятися до справи, — реакція була різною. Молодь сприйняла "на ура!", люди середнього віку — з усмішкою, старшого віку — по-різному: приблизно 3 % опитуваних респондентів у ході соціологічного дослідження, що проводилося під час такої рекламної акції, сприйняли плакати як "рекламу розбещення". Та все ж такі іронічні білборди основній масі киян сподобалися. Навіть ідучи ввечері додому з роботи, працівники почали по-доброму під'юджувати "трудоголів", що засиджувалися на робочих місцях: "Чого сидиш? Країні не вистачає нобелівських лауреатів!"

Задоволені й автори провокативного вибрику: Всеукраїнська громадська організація "Асоціація зовнішньої реклами України", до якої входять рекламні агентства, медіа-хаузи і дослідницькі фірми, та оператори зовнішньої реклами. Завданням акції було привертати увагу державних чиновників до проблеми соціальної реклами в Україні, питання якої в державі залишається досить неврегульованим. У цілому більшість киян кваліфікували акцію як соціальну рекламу. Що не співпало з думкою кияв-

КОХАЙМОСЯ!

Міністр Юрій Павленко і рекламист Артем Біденко

ської влади. Визнавати акцію "Кохаймося!" соціальною рекламою киявська влада відмовилася.

І навіть не стільки з моральних засад. Хоча міністр з питань молоді та спорту Юрій Павленко, що був присутній на прес-конференції, яку Асоціація проводила з цього приводу, і розповів журналістам, що один із високих киявських чиновників на засіданні Кабміну вимагав негайно з'ясувати, хто з міністрів "закликав український народ займатися тим, чим займаються кролики" і притягнути до адміністративної відповідальності. А більше з небажання повертати операторам зовнішньої реклами частку коштів, витрачених на акцію. Як велить закон у випадку соціальної реклами. А кошти були витрачені чималенькі.

Утім, учасники акції не програли. За свідченням того ж Юрія Павленка, акція сподобалася всім урядовцям, починаючи з Прем'єр-міністра, прийняте рішення подібні акції підтримувати. Зокрема Міністерство з питань молоді і спорту вже готує до співпраці з Асоціацією зовнішньої реклами. "З цими успішними молодими людьми..." — наголосив молодий міністр Павленко і пообіцяв, що Міністерство також сприятиме розвитку цього медійного сектору.

До Асоціації з приводу соціальної реклами вже звертався й інший урядовець — віце-прем'єр з гуманітарних питань Микола Томенко. Отже, слід сподіватися на державні замовлення. А це вже щось...

Тим більше, що народ схвально ставиться до соціальної реклами як до факту. І в ході досліджень опитуваними було запропоновано наступні невідкладні теми: екологія, боротьба з наркоманією, допомога безпритульним і сиротам, боротьба з алкоголізмом.

А ще кожен тринадцятий учасник опитування пропонував робити соціальну рекламу, що піднімає настрій: про любов, гумор і таке інше.

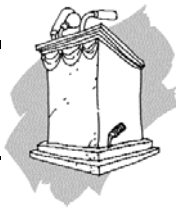
Як запевнив керівник Асоціації зовнішньої реклами України Артем Біденко, на одному "Кохаймося!" справа не закінчиться. У розробці вже декілька не менш цікавих проєктів. Уже за підтримки уряду, звичайно...

● **Радміла КОРЖ**

ВЛАДА ВТРАЧАЄ ПОПУЛЯРНІСТЬ

26 серпня директор Київського центру політичних досліджень і конфліктології М. Погребинський оприлюднив результати опитування громадської думки, проведеного в серпні 2005 року. Йшлося про оцінку громадянами діяльності влади, рейтинг політичних сил, настрої суспільства щодо економічної та зовнішньополітичної ситуації і перспективи тощо. Дані соцдосліджень зацікавили ще з тієї причини, що впродовж останніх трьох місяців на тлі кризових ситуацій у політикумі витворився загадковий соціологічний вакуум, який не дозволяв реально оцінити суспільні настрої. На думку політолога Михайла Погребинського, соціологічні інституції просто приховують дані опитувань, які свідчать, що влада повільно втрачає довіру громадян. Коли в травні поточного року позитивно оцінювали діяльність Президента 60 % респондентів, то в серпні, за даними польового дослідження Центру "Соціс", — уже 42 %. Щодо оцінки діяльності Прем'єр-міністра, то позитивне ставлення до її дій виказали 43 % опитаних, порівняно з 61 % у травні. Тільки 18 % опитаних — із тих, хто в третьому турі виборів Президента голосував за Віктора Ющенка, — вважають, що надій на нову владу значною мірою виправдалися. 50 % своїх виборців Ющенко-Президент задовольнив частково, а 27 % його симпатиків заявили, що надій взагалі не виправдалися. Щодо корупції, то 44 % українців вважають, що її рівень за нової влади залишився стабільним, а 33 % ствердили, що корупція дещо зменшилася.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

РЕГІОН

ДОНЕЦЬКІ «ПОМАРАНЧЕВІ»

На жаль, навіть через сім місяців після приходу до влади нової команди Донецька область залишається найбільш нестабільним політичним і соціально напруженим регіоном України. Це пов'язано з різким розшаруванням як у провладних силах, що досить нечисленні в області, так і в опозиції, яка в Донецьку не є опозицією. Проходячи етап розшарування, при несміливих спробах блокування серед різних течій донецьких «помаранчевих» сьогодні доволі умовно можна говорити про те, що в їхньому середовищі існує чотири центри впливу. І ці центри впливу формуються на базі їхніх реальних лідерів. Таких сьогодні в області четверо. Антон Клименко (Народний союз «Наша Україна»), Олександр Клименко (Українська народна партія), Юрій Грімчак (Соціалістична партія України) і Володимир Скубенко («Батьківщина»). Представники партії Литвина (Народна партія) на сьогодні не мають впливу в області, хоча для їхньої «розкрутки» й задіяно великі кошти. Вони, швидше за все, блокуватимуться залежно від конфігурації сил у провладних об'єднаннях.

Характерно й те, що провладні сили не мають в області не лише значної підтримки серед населення, але й не є владою в повному розумінні цього слова. Так склалося, що владу в області поділяють не політики, а фінансово-промислові групи, як-то Ахметова, Бойко, Звя-

гільського, Тарути, братів Васильєвих і братів Ключєвих. Помічено, що київська влада, спрямувавши свій основний удар проти Рината Ахметова та його протеже Бориса Колесникова, з іншими угрупованнями намагається знайти порозуміння і навіть перетягнути їх на свій бік. Загравання з групою Звягільського, навіть з боку деяких високих чиновників в Києві, дало змогу останньому проштовхнути на ключову посаду в облдержадміністрації Бориса Адамова, який займає цю посаду й при попередньому режимі. Саме він формує кадрову політику в області і практично контролює дії місцевих органів влади. Часто ці його дії проходять з надзвичайною брутальністю. Так було в Шахтарському районі, коли при підтримці голови райдержадміністрації Панченка (висуванця Адамова і Грімчака) було захоплено за допомогою міліції і бандитського угруповання господарство, яке очолював керівник районної організації УНП Сергій Копилов, та вивезено півтори тисячі тонн зерна цьогоорічного врожаю. І таких прикладів десятки.

Особливу позицію займає в області Володимир Бойко, який узяв курс на підтримку нової влади, хоча й різко критикує деякі не продумані кроки Уряду в цілому і окремих чиновників. З цього можна зробити висновки, що при правильному підході нова влада спро-

можна знайти союзників і серед представників великих промисловців і підприємців. І сполучною ланкою між урядом і бізнесом може стати заступник донецького губернатора з питань промисловості і одночасно заступник голови обласної організації Української народної партії Олександр Клименко. Чи не єдиний представник донецького бізнесу, що працював у команді майбутнього президента ще з 2002 року, він як ніхто підходить на цю роль.

Щодо політичних лідерів, то їхній вплив в області занадто малий. Ім'я лідера НСНУ Антона Клименка для пересічного громадянина нічого не говорить. А особа доволі цікава. Сплив він на поверхню, будучи одним з керівників виборчої кампанії Ющенка в 2002 році, а перед тим був керівником кампанії Мороза в 1999 році. Що ж до його партійності, то навесні газета «Жизнь», із його слів, стверджувала, що він перебуває в рядах «Громади». У 2002 році він був відомий як представник Романа Безсмертного, якого останній всебічно підтримував. Очолюючи виборчий штаб «Нашої України», відзначився провальними виборчими кампаніями у Верховну Раду і на довиборах в обласну раду та на посаду мера Макіївки, де опозиційні сили отримали найбільшу поразку. Уже 2003 року Клименка було усунуто

від керівництва «Нашою Україною» в області. Очолити президентський Народний союз, він не зміг консолідувати прибічників Президента. Сьогодні його не підтримують навіть більшість союзників по революції. Головна ціль Антона Клименка — усунення з посади голови ОДА В. Чупруна. Проте й цього йому досягти не вдалося, не дивлячись на підтримку з'їзду НСНУ. Як відзначають регіональні та столичні ЗМІ, найдинамічніше розвивається в області Українська народна партія Юрія Костенка. Хоча сьогодні це ще слабка політична сила, вона має великі потенційні можливості найближчим часом стати ключовою в регіоні. Зараз іде інтенсивна робота із заміни багатьох керівних кадрів на місцях, що очолювали номінальні організації, створюється широка коаліція пропрезидентських сил, що об'єднуються навколо Олександра Клименка. Втілення його програми: «Донецька область — інвестиційно-привабливий регіон з європейським рівнем якості життя» — може стати саме тією об'єднавчою силою, що змінить ставлення людей до нової влади. Проте вже зараз мало хто вірить, що Клименку дадуть можливість здійснити задумане. Говорять відкрито про пошуки компромату, підготовку провокацій, шантажу, переслідування його прибічників на місцях. Мож-

ливо, і штучне доведення до банкрутства регіонів, і галузей промисловості, які він очолює. Не виключається й фізичне знищення (у минулому на його життя неодноразово посягали).

СПУ — найбільш розгалужена політична сила в області. Очолює її Ю. Грімчак, ставленик Йосипа Вінського, який обійняв цю посаду після Юрія Луценка. Особливих зусиль для перемоги Ющенка в області соціалісти не докладали, частину влади отримали. Грімчак обійняв посаду заступника губернатора. Саме через соціалістів стало можливим призначення багатьох голів та їхніх заступників у районах, де присутні інтереси бізнесу групи Звягільського (приклад — Шахтарський район). Після звільнення з-під варті до них приєднався, поки що негласно, і Борис Колесников. Колесников не піде боротися за Київ, але в області постаріється посісти місце політичного вождя, так буде на руку як Звягільському, так і Грімчаку. Перший намагається бути тінювим лідером, другий — мати зовнішні атрибути влади.

Щодо «Батьківщини», то в ній зараз немає стабільності. Євген Волков втратив партію, ставши заступником нового голови, депутата облради Володимира Скубенка.

Таким чином, ситуація для «помаранчевих» в області доволі складна. Без кадрових змін вона може стати некерованою і провальною.

Віктор ГЕВАРІН

ФОТОПОГЛЯД ОЛЕКСАНДРА ГАЛАТИ

Навколо Секретаріату Президента таки з'явилася огорожа, покликана стримувати надто надокучливих громадян, — заради безпеки першої особи держави. Критично налаштовані журналісти знову дорікають Президенту: «Ви ж, Вікторе Андрійовичу, обіцяли не зводити на Банковій огорожі!..»

Тільки-но перед канікулами депутатам Верховної Ради вдалося більш-менш вдало прийняти новий закон про вибори, як перед початком нової сесії отримали завдання від Президента: набратися мужності і таки спромогтися підвищити відсотковий бар'єр для проходження партій і блоків до парламенту.

Завдання не з легких. І не тому, що депутатам бракує якихось волевих якостей. Прогідний бар'єр у 3% був для різноманітних партій одним із найприємніших моментів нового закону про вибори, який було прийнято 2004 року, якщо не рахувати відмови від змішаної системи і переходу до системи виборів виключно за партійними списками, тобто, пропорційної. За таких умов радісно підняли голови навіть ті політичні невдахи, які на минулих виборах ледве-ледве переважили за один відсоток. Звісно, дуже легко було стверджувати, що поразку їм забезпечила не втрата

довіри електорату, а махінації злочинної влади. А от тепер, у нових умовах, узяти всього лише три відсотки — легше легкого...

У липні цього року політичні сили з тривогою очікували можливість такої трансформації при прийнятті поправок до закону. Обійшлося... Але ненадовго.

Через декілька днів після оприлюднення Президентом сподівань на громадянську мужність депутатів, законопроект щодо поправок до виборчого закону за відсотковими бар'єрами вже надійшов до Верховної Ради. І якщо раніше прогнозувалося підняття «відсоткових ставок» десь до 4,5% для окремих партій та до 7% для блоків, то автори законопроекту виявилися, як-то кажуть, «святішими від римського папи» і встановили єдиний бар'єр у 7% для всіх.

Що ж може принести подібна новація до складу майбутнього парламенту? Дехто каже, що підняття бар'єра потрібне для ліпшої

ПЕРЕГОНИ З БАР'ЄРОМ

структуризації політичних сил, що будуть представлені у Верховній Раді. Також прогнозується повний відсів так званих «кишенькових партій», які створюють під відповідну особу чи фінансово-політичне угруповання, та які не мають жодного ідеологічного забарвлення. Отже, це може призвести до логічного кінця так званих політичних проектів. Хоча ні для кого не секрет, що в Україні однією з потужних мотивацій виборців є саме особа лідера, навколо створюється певна група. Наприклад, при всій лояльності до особи Прем'єр-міністра, партію «Батьківщина» жоден політолог не наважиться назвати партією, яку було створено на базі якоїсь існуючої в світі ідеології. Це певний проект, сила якого в енергетиці й харизмі пані Тимошенко, яка на сьогодні, незважаючи на певні прорахунки в роботі уряду, у будь-якій ситуації візьме й завищений відсотковий бар'єр.

Не витримують критики зауваження, що таким чином влада хоче отримати повністю контрольований нею парламент, бо досить непогані шанси за таких умов мають нині опозиційні політичні проекти «Регіони України» та «Трудова Україна», у яких є фінансова підтримка та свій електорат на сході й півдні держави. А от якраз новоствореній «Нашій Україні» варто замислитися над блокуванням із сильними партнерами, бо процес постреволюційного спаду активності й певного розчарування виборців може зіграти злий жарт із демократами. Що ж до проекту спікера Литвина, то цьому угрупованню залишається тільки вибір партнерів по блоку: чи з однією стороною крокувати на вибори, чи повернути в інший бік.

Гірші справи в партії, які мають під собою певне ідеологічне підґрунтя. Якщо бар'єр піднімуть,

наприклад, національно-демократичним силам варто забути про самостійні вибори, а почати створювати сильний блок.

Можуть отримати неприємний сюрприз комуністи, незважаючи на свій ще живий електорат. Останні події, у яких депутати від компартії брали жваву участь, дещо погіршили їхні рейтинги навіть у «вірних ленінців».

Краще становити в інших «лівих» — соціалістів, у яких є свій електорат, та крім того в післяреволюційний період до соціалістичних ідеологічних засад почали проявляти інтерес представники «середнього віку й середнього класу». Це більш-менш молоді люди, які мають середні статки й доволі космополітичну орієнтацію, незважаючи на всі «проросійські реверанси» пана Мороза. Швидше за все, саме цей прошарок електорату більше орієнтований на «шведську модель соціалізму» та перебуває в пошуках усіма очікуваної «третьої сили». Більше того, соціологічні дослідження свідчать, що в південних регіонах соціалісти ділять електоральне поле з такими силами, як «зелені», що дає можливість деяким політологам стверджувати про сприйняття соціалістичної ідеології у цих регіонах як маргінальної.

Що ж до ідеологічних аутсайдерів виборчого процесу — «зелених» — то, незважаючи на поодинокі шапкозакидацькі заяви керівництва й усіляке підкреслювання своєї «європейськості», на відміну від їхніх європейських колег, шансів вони майже не мають. Це, на тлі високого інтересу виборців до екологічних проблем, як свідчать соціологічні дослідження, вказує на істинні причини все більшого занепаду «зелених» у поствиборчий період — неефективне керівництво й розпливчаті політичні пріоритети. А якщо не рахувати ПЗУ, що пере-

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

буває в дивному запамороченні, то на сьогодні потужної «зеленої» сили в Україні немає.

Про «балагани від політики», такі, як ПСПУ, «Братство» та іже з ними навіть говорити не хочеться, хоча занадто активна пані Вітренко з товаришами має шанси «проскочити» в якомусь із «опозиційних» блокувань.

Що ж до очікуваної всіма політологами месіанської «третьої сили», то, напевне, у цьому виборчому сезоні вона так на сцені й не виступить. Бо, перш за все, це повинна бути «партія дії», а часу до виборів залишилося настільки обмаль, що довіру в середньостатистичного виборця активними діями не зможе завоювати будь-яка партія, що знеацька вигулькнула з нічого чи з лібікого анабіозу. Ну, хіба що політехнологи будуть суперпрофесіоналами. Та й то...

Такий розклад політичних сил масмо на момент пропозиції підняти відсотковий бар'єр. Отже, казати про вигоду для якоїсь певної сторони — провладної чи опозиційної — напевно, ще рано.

Та й узагалі, ситуація з поправками до вже оновленого Закону про вибори складається, як це в нас останнім часом буває, парадоксальна з точки зору законодавства — поправки до законів можна вносити за 240 днів із моменту прийняття закону. На момент виходження Президентом пропозиції щодо громадянської мужності в питанні з виборчим бар'єром цей термін уже був набагато менший. Приймати новий закон? Швидше за все, депутати на це не підуть. Демонструватимуть, що вони мужні люди, в якийсь інший спосіб. Для цього буде ще багато приводів...

Радміла КОРЖ

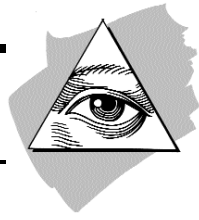

Фото Г. Оборської

З відомим політологом Володимиром ПОЛОХАЛОМ ми обговорюємо політичні процеси в Україні впродовж останніх десятиліть, етапи становлення й зникнення опозиції, а також нинішні владні тенденції напередодні парламентських виборів, які, на думку політолога, повторюють політехнології комуністичної партноменклатури у 1991—1992 роках.

— **Пане Володимире, Ви робили політичний аналіз того, що відбулося 14 років тому, а також того, що відбувалося згодом?**

— У мене вже в ті дні були коментарі й виступи. Пізніше я написав низку статей, які увійшли в книги, видані в Україні, і за кордоном. Принципова оцінка в мене залишається такою ж, як і 14 років тому. Це була політехнологія, інстинкт політичного самозбереження колишньої комуністичної номенклатури, яка вимушена була проголошити акт незалежності, бажаючи пристосуватися до швидко змінених реалій, які склалися після невдалого путчу в Москві під назвою ГКЧП. Я був не лише спостерігачем, але й одним із організаторів Демократичної платформи КППС. Це був якраз незначний період моєї політичної діяльності, яку я залишив у 1991 році.

— **Чому Ви полишили політичну діяльність?**

— Вибрав науку. До того ж, у Демплатформу КПУ поряд із чесними комуністами, які хотіли реформування КПУ в соціал-демократичну партію світових стандартів (як це сталося в Литві), — прийшло чимало кар'єристів і політичних спритників, які використали Демплатформу в особистих інтересах.

— **Хто, наприклад?**

— Із сьогоднішніх політиків це Філенко, Турчинов, Кушнарьов. Хтось із них залишився на демократичних принципах в опозиції, а хтось еволюціонував у бік авторитарних практик урядування чи великого олігархічного бізнесу. При наявності таких різнорядних елементів КПУ не мала перспектив. Тому я полишив цей політичний проєкт. До речі, Рух пережив те саме, бо прийшло чимало людей, які були під наглядом КДБ. Спецслужби контролювали процеси, здійснювалися агентурні заходи з метою компрометації лідерів в очах однодумців. Якби сьогодні відбулася люстрація, то багато людей з тих, хто себе іменує демократами, були б розвінчані як ті, хто співпрацював із тодішніми силовими структурами. У 1988—1991 роках існувала широко розгалужена

система інформаторів у кожній клітині радянського суспільства. Багато хто з політиків досі перебуває на гачку тих, хто знає про це.

ДЕМПЛАТФОРМА БУЛА ПЕРШОЮ ОПОЗИЦІЄЮ

— **Як відбувалося становлення й розвиток демократичної опозиції в Україні?**

— Демплатформа була першою опозицією до влади. Потім її не стало із катастрофічними для України наслідками. Інколи виявлялася опозиційність інтелектуалів, інтелігенції, яка існувала в публіцистиці, політологічних розвідках. Журнал "Політична думка", який я створив у 1992—1993 роках, був критично-політологічний. Тоді модна була опозиція, бо всі займалися так званою "розбудовою держави" й опозиції при Кравчукові не існувало. Ніхто не думав про громадянське суспільство, про реальну демократію. У політологічному вимірі проголошення незалежності стало своєрідним актом братання антикомуністичної опозиції, рухівської зокрема, зі своїми ідейними ворогами, тобто з комуністичною номенклатурою. Це братання мало довгий період і практично звело нанівець істинну громадянську демократичну опозиційність в українському суспільстві. Вона стала з'являтися наприкінці минулого століття із початком "касетного скандалу". Те, що в Україні близько десяти років не було системної опозиції, згубно вплинуло на всі суспільні процеси. Акт проголошення незалежності став пактом компромісу. Якби це був пакт одностороннього компромісу, то він був би виправданий історично, а цей пакт відбувся за спиною тверезо налаштованих громадян і став протиприродним з точки зору демократичних принципів і норм. Держава "розбудовувалася" для невеликої купки людей. Після ГКЧП номенклатура пристосувалася до реалій і використала свого союзника, колишню антикомуністичну опозицію, в своїх цілях.

ВОЛОДИМИР ПОЛОХАЛО: «ДЕСЯТИРІЧНА ВІДСУТНІСТЬ ОПОЗИЦІЇ ПРИЗВЕЛА ДО КАТАСТРОФІЧНИХ НАСЛІДКІВ»

— **Ви як політолог можете стверджувати, що суспільство сьогодні сприйняло уроки 90-х років?**

— Я говорив про генезу становлення пострадянського тоталітаризму в Україні. Після Помаранчевої революції спостерігаємо подібну адаптацію колишніх адептів режиму Кучми. Сьогодні практично всі виявилися в таборі "помаранчевих". У 90-х ми бачили певну політехнологію — перехоплення гасел абощо. Навіть на перші президентські вибори Кравчук ішов з тими тезами, які були ключовими в ідеології Руху. Зрощення комуністів із націонал-демократами в протиприродний симбіоз негативно позначилося на суспільно-політичному розвитку. Комуністична номенклатура 24 серпня свою владу нікому добровільно не віддала. Ця комуністично-авторитарна система не щезла, вона трансформувалася в олігархічно-бюрократичний авторитарний політичний режим.

З 1991 РОКУ ПОЧАВСЯ
ЗАНЕПАД ДЕМОКРАТІЇ

— **Ви тоді про це говорили? Не можна було ніяк вплинути на політичні процеси?**

— Ні. Було гасло не "побудова демократії", а "розбудова держави". Мої виступи сприймалися як виступи проти держави, тобто я не патріот, злочинець. Усі проголошували об'єднання і консолідацію, але об'єднувалися люди з абсолютно різною політичною культурою, і не заради розвитку демократичної, громадянської України, а задля збереження зовнішнього спокою. Фактично з 1991 року почався занепад демократії в Україні. Демократичний етап припадав на 1988—1991 рр. Потім ішлося про будь-яку державу заради держави. Націонал-демократи й діаспора вороже сприймали тезу, що треба будувати не тільки державу, а й громадянське суспільство. Усі політичні партії створювалися авторитарно, лідер усе диктував. Ніхто аж до Помаранчевої революції не говорив про громадянське суспільство.

Є НЕБЕЗПЕКА, ЩО РЕЖИМ
КУЧМИ НЕ БУДЕ
ПОДОЛАНИЙ

— **Після Помаранчевої революції основні політичні тенденції змінилися?**

— Є паралель. Знову Кравчук висунув гасло консолідації: "Об'єднаймо Україну!" Насправді все повторюється. Йдеться про об'єднання номенклатури, політикуму, великого бізнесу, тобто панівних верств суспільства (1—2%), а не всього суспільства. Гасла Помаранчевої революції були спрямовані проти авторитаризму, проти порушення прав людини. Вони залишилися лише гаслами. Є небезпека, що режим Кучми також не буде подоланий, як не був подоланий комуністичний режим у 1991 р., тому що позірною заборона компартії була рішенням самої компартії. Є небезпека, що знову буде зведено нанівець демократичний потенціал українського суспільства. Бачимо багато симптомів, що влада й опозиція позірно помінялася ролями, але за кулісами говорять про єднання. Адеп-

тів колишнього режиму призначили бюрократами, главами адміністрацій тощо. У колишній опозиційній фракції вступило багато тих, хто ще пізніше тому слово "помаранчевий" вимовляв із лютою класовою ненавистю. Звісно, нинішній акт братання складніший, ніж 24 серпня 1991 року, бо він відбувається в умовах перерозподілу власності, але ознаки братання є на рівні вступу до фракцій, на рівні політичних союзів з огляду на Помаранчеву революцію. Політичний паразитизм набуває тотальних масштабів. Основна вимога революції — верховенство права, правова й соціальна справедливість, коли всі рівні перед законом. Цей демократичний постулат сьогодні зводиться на манівці, а політична боротьба стає боротьбою чорних політичних технологій.

— **Пане Володимире, що влада, опозиція і громадські організації мають робити, аби змінити цю негативну тенденцію?**

— Перепрощую за нескромність, але я з 1987 року вношу свій вклад у демократизацію суспільства. Ми провели десятки різного роду конференцій, опублікували десятки всесвітньо відомих закордонних авторів у "Політичній думці". Власне кажучи, ми ввели в обіг велику частину тих понять, які торкаються політологічного дискурсу й стали звичними сьогодні для масмедіа. Те коло людей, яке гуртувалося навколо "Політичної думки", може бути задоволене своєю діяльністю, адже значною мірою вона відобразилася в Помаранчевій революції. Гасла Помаранчевої революції ми обґрунтували, починаючи з 1991 року, тоді, коли про це майже ніхто не говорив. Ми створювали умови для інтелектуального, політологічного прориву. Сьогодні в цьому менше потреби, бо суспільство крок за кроком уже здатне саме більш-менш адекватно оцінювати політичні процеси.

— **Пане Володимире, які б оптимальні кроки Ви визначили новій владі?**

— Я не бачу сенсу щось рекомендувати владі. Я не став би радником якоїсь державної структури, тому що мої поради не потрібні владі. Я заангажований громадянським суспільством, і мої поради не вписуються в логіку й приховані цілі більшості з тих, хто сьогодні на владному Олімпі.

— **Тобто Ви не претендуєте на те, щоб впливати на політичні процеси згори?**

— Я впливаю своєю аналітичною, політологічною, науковою діяльністю тим, що мої висновки й оцінки присутні в широкому масмедійному дискурсі. Я мав ілюзії стосовно того, щоб впливати безпосередньо через посаду. У 1998 р. я спробував це на державній посаді, але мені достатньо було півроку, аби переконатися, що це лише ілюзія.

ГРОМАДЯНСЬКЕ
СУСПІЛЬСТВО ПІСЛЯ
ПОМАРАНЧЕВОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ
НЕ РЕАЛІЗУВАЛОСЯ

— **Можете запропонувати реалістичний прогноз розвитку політичних процесів?**

— Так. Громадянське суспільство, яке виявило себе під час Помаранчевої революції, не встигло інституалізуватися й знайти свої реальні репрезентанти. Воно не встигне навіть узяти участь у парламентських виборах 2006 року, оскільки є абсолютно антидемократична, реакційна норма закону про те, що у виборах мають право брати участь тільки політичні суб'єкти, які зареєстровані не менше ніж за рік до виборів. Ця нічим не виправдана норма не дала змоги розвинути ініціативу, енергію й ті настрої громадянського суспільства, які панували ще в січні й лютому.

Влада зараз діє не в контексті Помаранчевої революції. Люди колишньої опозиції, отримавши владу, змінилися не в кращий бік. Демократична сутність почала вихолощуватися. Як шагренава шкіра зменшуються елементи демократичної культури. Так трапилося, що всіх основних провідників я знаю персонально — упродовж 20 років багато разів перетиналися. Я бачу, що цей диявольський інстинкт влади зіпсував багатьох колишніх опозиціонерів навіть у людському, світлоглядному вимірі. Крім того, половина посадовців у владі — це ті люди, які не мають жодного стосунку до демократії. Вони просто адаптувалися до нових реалій, здійснивши чудесні метаморфози. Перефарбувалися так, як це сталося з колишньою партноменклатурою у 1991 році. Насправді їхні інтенції не мають жодного стосунку до європейських цінностей, до національних інтересів. Узагалі національний інтерес сьогодні абсолютно віртуальний для більшості людей, які ухвалюють політичні рішення. Сам факт, що один із головних адептів старого режиму, який, по суті, втворював цей авторитарний режим, Володимир Литвин є "найбільш бажаним союзником" для Президента — це нонсенс. По його Народній партії і фракції у парламенті ми бачимо, що це спроба старого режиму адаптуватися і з'єднатися з новим політичним режимом, як це було в 1991 р. Історія повторюється.

Я думаю, що суспільство знову поставлене перед вибором меншого зла: або голосувати за НСНУ (Безсмертного, Порошенка та інших, які не викликають захоплення у громадян), або за Януковича чи Симоненка. Демократична цінність зводиться до звичайної політичної технології. Я думаю, що реально суспільство заявить про себе на наступних парламентських виборах 2011 року. Це буде завершення політичного циклу. 20 років — той мінімальний термін, який потрібен для демократичного поступу й оновлення еліт. Сьогодні при владі старі еліти, які виявляють більше недемократичної практики. Абсолютно незмінною залишилася правова система. Судова влада була найбільш корумпованою й такою залишається. Не може бути верховенства права й демократії, коли корумповане право регулює владні відносини.

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

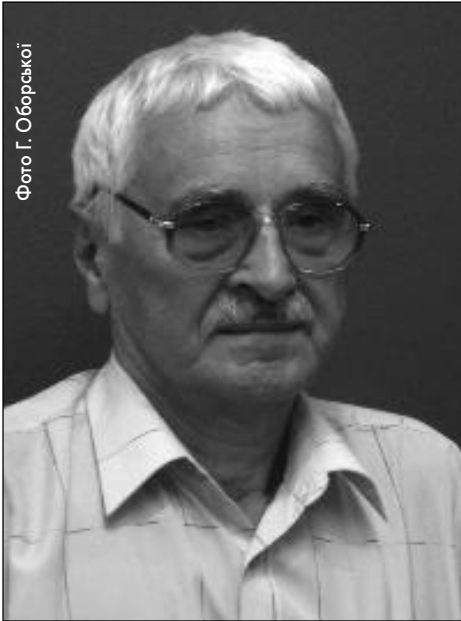

Фото Г. Оберської

Певний суспільний прошарок в Україні досі не ідентифікує себе й нашу державу з поняттями "незалежність" і "свобода" в геополітичному й світоглядному сенсі. Редакція "СП" започатковує рубрику "Наша незалежність", і, впродовж року, до 15 річниці незалежності України друкуватиме свідчення й рефлексії тих, хто виховав незалежність і свободу в собі.

Євген СВЕРСТЮК: «НЕЗАЛЕЖНІСТЬ — ЦЕ СИЛА УТВЕРДЖУВАТИ ПОЗИТИВНІ НАЧАЛА»

Своє бачення події, яка мала місце 14 років тому, а також її реалізації в сьогоденні висловлює колишній політв'язень, професор, головний редактор видання "Наша віра" Євген СВЕРСТЮК.

— Євгене Олександровичу, яким запам'я-талася Вам 24 серпня 1991 року?
— Я був за кордоном, виступав перед українською аудиторією — чи в Філадельфії, чи у Вашингтоні, не пригадую. Це була досить численна аудиторія, і я намагався животворити свято, але помітив пасивність, індивідуальність людей, які не переживали цього свята, не було вибуху ентузіазму. Хоча я теж відчував якусь формальність цієї події. Бачив совковий світ, нові обіцянки кардинально змінити життя (це нам обіцяли ще з 1950-х років). Черговий секретар КПСС з пропаганди став президентом України й переключився на нову фразеологію. Я намагався живо-

творити свято, але глибокої віри в якісно новий етап України не відчував.
— Ви, врешті, відчули цей якісно новий етап?
— Мені, людині близько знайомій з репресіями за національну свідомість, цей новий етап був очевидним. Припинилися депортації до Сибіру, арешти за переконання, але це мало місце ще до проголошення незалежності в результаті падіння імперії. Стосовно реалізації незалежності України, то я не відчуваю її в жодній галузі. Життя дійшло до глухого кута. Була політична імітація Кучми, байдужість до національних інтересів і залагодження своїх власних справ.

— Після Помаранчевої революції з'явилися нові тенденції?
— Глибокі переживання, які нам дала ця революція, залишаться назавжди. Це зміна напрямку розвитку країни. Відчуваю, що Майдан Незалежності став справді Майданом Незалежності.
— Мишло 14 років. Які головні політичні, культурологічні висновки для суспільства Ви б назвали?
— Суспільство мало розпочати боротьбу за нову якість життя, мобілізувати свої сили, щоби реалізуватися. Воно не мобілізувалося, не було кому його сконсолідувати. Все пішло по лінії імітації. Думаю, що після

Помаранчевої революції з'являються реальні форми впливу на владу. Розвивається громадянське суспільство. Поки що немає нічого, що мене особливо окрило, окрім певних Указів Президента, які, мені здається, не виконуються.

— Якщо розглядати День незалежності як точку консолідації суспільства, чи працює влада над національною ідеєю, яка об'єднала б громадян?

— Узагалі я б не хотів уживати цього темного виразу "національна ідея", який настільки вже зужитий, що невідомо хто що мислить. Безперечно, влада має позитивний напрямок у цьому розумінні й може мати певні ідеї, які утвердять основи національної незалежності й гідності нашого народу. Немає перешкод, які глухо стояли при президенті Кучмі.

— Як би Ви окреслили ідеї, які консолідували б націю?

— Це має бути передусім очищення і утвердження законності, твердих начал, які виключатимуть можливість словесної імітації. Тобто, коли приймається якийсь Указ, це послідовно виконується, і люди починають серйозно ставитися одне до одного. Без твердих правил гри не може бути гри.

— Євгене Олександровичу, що б Ви сказали народові сьогодні?

— Люди, не падайте духом! Ми вийшли з рабства, де не було поваги й самоповаги, лише постійне нарікання на свою долю. Це постійне нарікання виробило певний тип рабської психології, негативної реакції на явища життя. Життя змінюється тоді, коли людина виробляє в собі силу утверджувати позитивні начала, відчувати радість від чесної праці й відчувати незалежність у самій собі. Без незалежних громадян не може бути незалежності країни.

— Пане Михайле, Ви пам'ятаєте той день — 24 серпня 1991 року?

— Я в серпні був на лікуванні в Любіні Великому на Львівщині. Мені зателефонував Левко Лук'яненко й каже: "Михайле, ми хочемо підготувати документ, який проголошує незалежність України". Я був у захопленні від цієї новини. По телефону ми обговорювали текст цього акта. А на другий день я виходжу з будинку, де мешкав, і бачу велику групу людей, яких досі не знав. Вони чекали саме мене. Кажу: "Що сталося, шановні?" Вони ж стурбовано: "Пане Михайле, хочемо почути Вашу думку про те страхиття, яке в Москві відбувається. Треба щось робити!" Відказую їм, щоб не впадали у відчай: якщо путч почався в Москві, а в нас в Україні не заарештували щонайменше 500 осіб, — це найкращий доказ того, що путч провалиться. Багато людей, зокрема члени Руху, говорили, що треба захищати такі міста, як Київ, Львів. Я виступив перед громадою, заспокоїв їх, сказав, що якщо ми, ті, хто може чинити опір путчу, на волі, отже, путч провалиться. У місцевій газеті відразу зачитували мене, а потім ми дізналися, що путч справді провалився. Попри все я змушений був перервати лікування й приїхати до Києва. А тут ми вже проголошували незалежність України 24 серпня 1991 року. Сповнилася моя мрія, яка мене оберігала й гартувала мій дух.

Фото Г. Оберської

нас "під укіс". Без серйозних захворювань політв'язні почали дуже швидко вмирати. Померли талановиті поети Василь Стус і Юрко Литвин, філософ Олександр Тихий, партизан Іван Курочка, азербайджанець Кіримов. А нас було тоді 25 політв'язнів-рецидивістів на всю імперію. Одні звільнилися, відбувши термін ув'язнення, а залишилися ті, що потрапили в Кучино в кінці 70-х—на початку 80-х років. І нас почали знищувати. Василя Стуса провокували. Йдемо на прогулянку чи на роботу — роздягають догола, обшукують. Йдемо з роботи чи з прогулянки — знову роздягають і обшукують. Стус не витримав: "Фашисти, що ви нас шукаєте, як курок?" На третій день карцеру він помер. Перед тим десь о 24-й годині Стус звертався до наглядача: "Дай валідол, серце болить". — "Ничего, обойде́шься", — відповів той. Не обійшовся!..

Пригадую, як у грудні 1971 р. до мене у Львів приїхав Василь Стус і каже, що "ви, галичани, славитесь гарними традиціями святкування Різдва, тому знайди мені сім'ю, де б я відчув різдвяну атмосферу". Відправив його до друзів у Моршин. А через 2 тижні він повернувся захопленим. 10 січня ми ще прогулювалися Львовом із ним і Калинець Іриною, яка сказала, що відчуває, що за нею слідкують. 11 січня Стус поїхав до Києва, а 12-го його зняли з потяга й посадили у в'язницю, звідки він уже не повернувся. Ірину Калинець теж заарештували...

Вдарили по наддніпрянцях, жоден галичанин не вмер. Була найбільша злість на наддніпрянську молодь, яка активно включилася в рух опору.

Це був період, коли Москва відчувала, що людей активних, які можуть опинитися на волі й боротися з режимом, треба знищити. Але я

Михайло ГОРИНЬ: «XXI СТОЛІТТЯ — ЗА УКРАЇНОЮ»

Для колишнього дисидента, громадського діяча, науковця і політика Михайла ГОРИНЯ, який сьогодні консолідує громадський рух українців на всіх континентах як голова Української Всесвітньої Координаційної Ради, "незалежність" не є ані міфічним, ані незбагненим словом. Це слово наповнювало його життя жорстокою боротьбою, зокрема й у концтаборі смерті. Він оптиміст і навіть у згаданому концтаборі заявив кадебешнику, що буде другим Нюрнбергом, де судитимуть комуністичний режим, а в XXI столітті Україна визначатиме пріоритети в світі.

вижив. 1987 р. я був звільнений із концтаборів після другого інфаркту. По світу пішла новина, що в концтаборі вмирають політв'язні. Його назвали концтабором смерті. Були останні спроби команди Горбачова врятувати Союз: почалася перебудова, ліквідували концтабір. На тому місці сьогодні Музей советського тоталітаризму, який став місцем паломництва молодших поколінь Росії, України, світу.

Ідея незалежності була метою нашого руху опору, метою нашого життя. За це боролися фактично всі покоління українців у XX столітті — війська УНР, УГА, повстанські загони в 1917—1921 рр., підпільні організації в Галичині в 30-ті роки. Партизанська війна на чолі з Романом Шухевичем в 40—50-ті була найбільш широкою. У 1952 р., коли було придрушено повстанський рух, піднялася хвиля підпільних студентських організацій одинадцяти інститутів міста Львова. Моя дружина також була однією з тих студентів, які потрапили масово в концтабори (не менше тисячі осіб). До 1956 року тягнулися арешти й боротьба зі львівськими студентами, а 1961 р. з'являються шістдесятники, цей рух перекидається на Наддніпрянщину. До нас приїхала група молодих хлопців: Іван Драч, Микола Вінграновський, Іван Дзюба, Іван Світличний, Борис Мамайсур — і ми, представники Галичини й Наддніпрянщини, єднаємося в боротьбі за Україну. Це єднання привело до того, що через 4 роки ми пішли в концтабори як перша хвиля шістдесятників.

Після Помаранчевої революції стає очевидним, що я мав рацію, коли весь час говорив, що XXI століття — за Україною. Коли Віктор Ющенко як новий Президент поїхав у Європу, в Азію, Америку, то його зустрічали з неймовірним захопленням. Україна стала популярною, українська революція сколихнула свідомість усього світу. Якщо нам вдасться це зберегти, то Україна стане однією з найбагат-

ших і найдемократичніших держав світу. Тому що ми традиційно демократичне суспільство, як ніхто в світі. Доказ — XVII століття, козацька епоха, коли ми одні з перших запровадили демократичну виборчу систему, обирали гетьмана. Це допоможе нам завтра самоутвердитися. Історія — це не мертва абстракція. Я відчуваю найтісніший зв'язок XXI століття із XI століттям, епохою Ярослава Мудрого. Україна була тоді настільки популярною, що всі європейські монархи прагнули стати родичами Ярослава Мудрого. Ми утвердимо демократію.

— Всесвітній форум українців відбувається?

— Перебудова держави змусила нас перенести форум на 20—21 листопада. Це буде форум, який стане новим спалахом українців як світової нації. Ми із ученими працюємо над Концепцією розвитку України до 2010 року, яку буде проголошено на форумі. Обов'язково треба зайнятися новим будівництвом, відродженням нації. Скрізь іноземна мова, тому українець не почуватиметься на рідній землі. Я думаю, після виборів Уряд займеться вихованням нашої молоді, зокрема відродженням системи дитячих садків. У кожному селі й містечку діти мають виховуватися в українських дитячих садках, щоби нові покоління виростали українцями.

— Пане Михайле, що б Ви сказали в цей час нашому народові з Майдану Незалежності?

— Шановні друзі, ми напередодні великих змін. Пам'ятаймо, що за півроку Україна не може стати багатогою й демократичною. Щоб скоротити цей шлях, кожен із нас повинен працювати й оцінювати перш за все свою роботу. Запитаймо кожен себе: "Що я зробив для України за цей час?" І тоді ми здобудемо те, що хочемо.

Сторінку підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ХАТА, ЩО ПАХНЕ ПІСНЯМИ

ВЧИТЕЛЬКО МОЯ

Хто засіяв зерно роду Надії Павлівни Шевчук, достеменно невідомо, бо сталося це давним-давно — двісті, триста років тому, а мо', й давніше. Та коли б не жили ті діди-прадіди, чим би не займалися на землі, — дали вони продовжувачці роду неопішанний скарб: серце, сповнене добром.

Хоча оті славні перші сіячі й невідомі, проте знаємо трьох парубків, які йменувалися Ясон, Василь та Іван. Якраз Ясон і був дідом Надії. А якщо був дід, то була й бабуся. Історія їхнього знайомства, а пізніше — одруження банально звичайнісінька, а все ж зайвий раз засвідчує неперехитність існування найкращого, що носить у собі українця, — любові.

Отож. У сусідньому селі, Дубовій, на ярмарку знайомилися парубки з дівчатами. Почувши незвичне ім'я Ясон, сміялися вельми. Не сміялася лише Антоніна. Ясон помітив. І все. Очі — в очі, а душа — в душу. Заслав старостів, відгуляли весілля та й привіз Ясон Антоніну в Оксанину. Заврожайло їм на дівчат: Галина, Марія, Килина.

Із народженням Галини наближаємося до героїні нашої оповіді, бо саме ця з трьох доньок Ясона й Антосі (так лагідно звали її в селі) і була майбутньою матір'ю Надії. Про батька Павла Галина Ясонівна ніколи не розповідала. Знаємо лише, що його було тяжко скалічено на війні, і додому повертатися він відмовився. Тож єдину донечку, народжену 3 липня 1943 року, Галина Ясонівна ростила сама.

Як і кожна сільська дитина, Надійка змалечку шанувала працю

— ще до шестиліття пасла корову, а далі й інших селянських клопотів не цуралася. Жили біля діда з бабою. І пісні бабусині, і звичаї, які дід шанував дуже, впліталися в її долю, мов стрічки в коси. Одного разу на Різдво, крадькома від дорослих, із ложкою куті на поріг вибігла — звідкіль-то собака гавкати-ме... Загавкав пес десь із подвір'я батька Семенового...

*Засвічуйтеся,
зіроньки, густенько,
Зігрійте для любові серденько...*

Минаються літа, наповнюються колоски життя зернятками днів.

Незчулася, як і десятирічку скінчила та й поїхала до тітки Марії у місто Поліське на Київщині. Недовго й побула, бо-таки хоч і рідня, але в чужині засумувала, повернулася додому. Матінка Галина на той час мешкає в Умані. І Надія

біля неї. Влітку працює на інкубаторі, а взимку — в лабораторії. По деякім часі наважується складати вступні іспити до педагогічного інституту і стає студенткою математичного факультету.

Умань не так уже й далеко від Оксаниної, то й частенько у вихідні їздила до діда й баби. І одного такого дня зустріла свого Семена.

*В долину, дружечки, в долину.
Та по червону калину,
Та по хрещатий барвінок...*

Ворожіння оте різдвяне дитяче

сандр, і лічать її літа шкільні дзвоники.

Хату будують, яблуні садять, розводять бджіл. Душі мають гарні — від добра і для добра.

*Заспівала зозуленька,
Заспівала сива.
Обіцяла мені ненька,
Що буду вродлива.*

Перший "останній" дзвоник відсвяткувала Надія Павлівна 1969 року з класом, у якому був і мій тато. Вчила вона математики й добра і мою сестричку. А в першому році третього тисячоліття на своєму святі "останнього" дзвоника виглядатиму між гостей Надію Павлівну і я, бо теж училася в неї мудросців математичних.

*Ой хата моя, хата на помості,
Прийшов і до мене
празниченько в гості...*

Сидимо на гостині в хаті вчительки. Осінь. Пахне яблуками її хата, пахне піснями, бабусиними й дідушевими весільними букетами, які оберігає і зберігає для нащадків своїх, пахне ружниками, чорночервоним вишитими — як доля.

*Чого сонце рано сходить,
А пізно заходить...*

Пісень знає без ліку, бо співали в родині ще, мабуть, з тих перших діда-прадіда, баби-прабаби. Та й голос має гарний. Так і пливе життя її пісню. У 1990 році сама стає бабусею. Радіє пісня. А невдовзі — овдовіла. І пісня тужить. Тужить, але співається, бо так, каже, на роду написано.

*Ой піду я лугом, лугом-долиною.
Ой чи не зустрінусь
з родом-родиною.*

Отака вона — моя вчителька. Літами — на пенсії Надія Павлівна Шевчук, а душею — Надійка, що нинішном ворожить собі долю на Різдво.

● Катерина ПОЛЩУК

ТРИВОЖНИЙ СИГНАЛ У КАМ'ЯНЦІ- ПОДІЛЬСЬКОМУ ВЛАДУ ЗАХОПИЛИ МОСКОВСЬКІ ПОПИ

і керували містом цілу годину. Понад 30 батюшок у чорних рясах прийшли на позачергову сесію міськради, яку скликали, щоб вирішити питання з підвищенням тарифів на комунальні послуги. І охорона пропустила їх... за вказівкою міського голови Олександра Мазурчача, — як попередньо запрошених. На момент цього спланованого заздалегідь візиту питання, що так схвилювало святих отців УПЦ Московського патріархату, не розглядалося. Але головуючий, він же мер, запропонував депутатському корпусу перервати роботу і вислухати делегацію, "адже ще ніколи так багато священників одразу нас не відвідувало." Тим часом гості розсілися на депутатських місцях, один із них зайняв місце в президії, а владика Кам'янець-Подільський та Городецький Феодор окупували трибуну й мікрофон. Невелика ремарка про цього лідера: за свідченням відомого огієнкознавця Миколи Тимошика, владика Феодор свого часу розпорядився спалити всі книги Огієнка в Почаєві, які тут зберігалися, в тому числі й розвідку про саму Лавру. Коли вогнище запалало, кидав у нього книги власноруч.

На депутатів навели відеокamera. Як виявилось, знімав кореспондент епархіальної газети "Дзвін", котрий акредитований при міській раді ніколи не був.

Яка ж мирська тривога стала причиною грандіозного хресного походу? Як виявилось, скромний пам'ятник папі римському Павлу Іоанну II, що його дала дозвіл встановити у скверіку поруч із кафедральним римо-католицьким костелом святих Петра і Павла попередній сесія міськради. Коштом громади та тисяч громадян інших конфесій, які, незважаючи на свою віру, щиро поважають спочилого в Бозі понтифіка за його титанічну працю задля цілого людства. Власне, як це робить і весь світ.

І тільки московські батюшки, які звикли сіяти не приязнь і милосердя, а ворожнечу між мирянами навіть усередині своїх храмів (тому яскравий приклад — виживання отця Вісаріона та його прихильників із відбудованого собору Александра Невського), урешті, яким, вочевидь, байдужі національні цінності та святині (торік у місті з вини цих "достойників" згорів унікальний архів — частка Національного архівного фонду), не знаходять у собі сили визнати це. Саме ці святі отці, попираючи ногами регламент органу самоврядування з ласкавого дозволу міського голови, взялися доводити, які були страшні католики для України, погрожуючи у разі незгоди масовим голодуванням своїх парафіан і великим протестним хресним ходом.

"Нехай католики ставлять папу на території свого костелу", — таким був вердикт прибульців. Міський голова, який, до слова, нещодавно став членом партії "Батьківщина", керуючись невідомо чим, тільки не регламентом, намагався це рішення навіть проголосувати. Та не дістав підтримки. Питання відклали для перегляду в комісіях і консультації з римо-католицькою громадою.

● Віра ШПИЛЬОВА,
журналіст

ДО 63-РІЧЧЯ УПА

**Покрова Пресвятої
Владичиці нашої Богородиці
— покровительки запорізьких
козаків. За традицією,
під її захистом і покровою
14 жовтня 1942 року
утворена Українська
Повстанська Армія (УПА).**

Бажаю, щоб це невелике свідчення прислужилося справі відновлення історичної справедливості щодо гідного вшанування героїв, які в роки війни відстоювали честь української нації. Для України Друга світова війна була війною на два фронти — проти німецьких фашистів і російських більшовиків. Воїни УПА продемонстрували зразки мужності і відваги у боях за незалежність України. Історики світу визнають УПА кращим партизанським рухом Другої світової війни. Не маючи ні матеріальної, ні моральної підтримки з-за кордону, як усі інші рухи опору того часу, українські повстанці змогли понад 10 років протистояти військовим машинам двох найпотужніших за всю історію людства тоталітарних імперій — нацистської Німеччини та більшовицької Росії.

У квітні 1943 року групу юнаків і мене разом із ними з села Іванків Бориспільського району Київської області відправили на роботу у військове містечко Бориспіль. Там ми зблизилися із патріотично налаштованими полоненими бійцями, які шукали нагоду зв'язатися з місцевими партизанами. Вони планували захопити зброю, кілька автомашин, підірвати склади з боєприпасами та паливно-мастильними матеріалами, прорватися в ліс і з'єднатися з партизанами. Ми в цьому повинні були їм допомогти, позаяк наша група також лаштувалася до лісу. Але старинський ліс на той час уже був щільно оточений ворогами. Зв'язок із партизанами унеможли-

вився. А в кінці травня нас відправили до Німеччини. Дорогою на станції Радзівілов (Львівська обл.) двадцятирічний юнак, патріот України Іван Бохонко допоміг нам утекти до хлопців з УПА. Іван Бохонко родом із Радзівілової, був членом ОУН, працював на залізниці. Він говорив: "Уночі колію зриваємо, а вдень ремонтуємо". За згодою з тамтешніми патріотами ми пішли на схід, аби боротися з окупантами на рідній землі.

На території Західної України, по якій ми пробиралися додому, майже повсюдно неофіційно владарювали бандерівці, мельниківці й інші угруповання ОУН та УПА. Тільки біля залізниць і в містах панували ні-

го турбуватимемо і в повітрі. Ми маємо зенітну артилерію". У загоні були бійці з колишніх оточенців, були бійці з Київської області й Донбасу. Нас запрошували в школу старшин, пропонували варіанти служби в УПА, та нас манила батьківщина. Командир схвалив наше устремління йти на схід.

На території східної України в Бердичеві я і мій товариш потрапили у гестапівську в'язницю: я у камері № 6, товариш у камері № 5. У в'язниці я мав нагоду поспілкуватися з в'язнем-націоналістом. Прізвище його Терещенко, до війни працював директором однієї зі шкіл на Житомирщині. У своєму районі він

СПОГАДИ-СВІДЧЕННЯ про героїчну боротьбу членів ОУН та учасників УПА проти окупантів України в роки Другої світової війни

мецькі окупанти. Увесь народ, патріотично свідомий і волелюбний, боровся з окупантами, усіма силами чинив опір ворогам. Там навіть старенька бабуся одного разу з печі нам порадила: "Вам біт, дітки, до наших хлопців, у ліс" (так любовно люди називали вояків повстанської армії).

На другий чи третій день мандрівки в лісі ми натрапили на свіжо спалене село. Уціліли печі й димарі. Біля одного згарища стояла жінка, яка й розповіла, що на початку 1943 року німці забрали дівчат і худобу, але загін УПА, перебивши конвоїрів, повернув їх додому. Німці помстилися: на Великдень за допомогою авіації і запальних бомб спалили село. Під час розмови з жінкою до нас наблизилися озброєні люди — то були бійці місцевого загону УПА. Командир продовжив розмову: "Ми їх били на землі, а після цьо-

очоловав осередок ОУН. У 1943 році за доносом зрадника Савіцького (його тримали у камері № 5) вся група ОУН, близько 100 осіб, була заарештована гестапівцями і розстріляна. Про все це мені розповів в'язень нашої камери Барабанов Трохим Самійлович, теж директор школи м. Бердичів, теж патріот, але з лівим ухилом. Після війни я шукав товаришів по камері № 6, та марно. Ймовірно, при відступі німці знищили їх.

У вісімдесятих роках я зміг побувати знову у Радзівілові (Червоноармійськ). Племінник Івана Бохонка і його рідна сестра розповіли мені про трагічний кінець групи патріотів-членів ОУН. 1944 року, через відступом, в одну ніч гестапівці заарештували шість чоловіків, серед них Івана Бохонка. На ранок їхні тіла знайшли в яру на околиці міста. За ідеал Української держави віддали

своє життя тисячі кращих синів і дочок України — члени ОУН-УПА.

У післявоєнні роки дві мої однокласниці, Ольга й Марія, працювали в Західній Україні вчительками. Вони розповідали, що до них на квартиру приходили хлопці з УПА, проводили мирну агітаційну роботу. То були інтелігентні порядні хлопці. На все життя в дівчат залишилися приємні спогади про тих юнаків. На жаль, спогади про зустріч з офіцерами радянської армії — дуже негативні. Уникаючи таких зустрічей, дівчата були змушені ночувати в копиці сіна (це було взимку і одна з них захворіла на запалення легень). А скільки злочинів творили спецзагони кадебістів, замаскованих під вояків УПА?!

Я ніколи не вірив більшовицькій пропаганді, котра очорнювала діяльність патріотів нашого народу — членів ОУН-УПА. Я пройшов довгий і тяжкий життєвий шлях. У гестапівській в'язниці, очікуючи на смертний вирок, я гостро відчував любов до життя, до батьківщини. Мав велике бажання розповісти людям про бачене, почуте й пережите. Мрія моя здійснилася...

Пишаюся тим, що народився українцем, завжди прагнув свободи і боровся за неї, як міг. Я мав щастя бути поряд із бійцями опору під час ворожої окупації. Тому дуже ціню нинішню свободу, беру посильну участь у громадсько-політичній діяльності. Найбільше щастя мого життя — це те, що дждався волі, незалежності і державності України.

Вимагаю, щоб влада в Україні визнала бійців ОУН-УПА, інших українських формувань як активних борців проти всіх окупантів під час і після війни.

Слава Україні! Слава героям України!

● Андрій СВИРИД,
с. Іванків
Бориспільського р-ну
Київської обл.

Закінчення. Початок на с. 1

“Ристалища” представників “Русского блока” й “Нашої України” тривають. Оскільки місцеве керівництво усього за місяць до урочистого перерізання стрічки на порозі до нового осередку знань зенацька повідомило про відкриття саме тут державного навчального закладу, кілька тижнів у Сімферополі тривали акції “проти” і “за” відкриття української гімназії. За даними Міносвіти, це друга з 46 шкіл у місті (де до недавня єдина українська гімназія не вміщає всіх бажаючих) і шоста з 638 загальноосвітніх закладів Криму, де державною мовою навчається ледь 3,5% дітей, а російською в 555 школах з 576 державних середніх загальноосвітніх шкіл — 93,9% учнів. Погодьтеся: непорівнянні цифри як на вже 14 років нашої незалежності, від дня проголошення якої поспіль зростає роль і значимість української мови — державної в нашій молодій країні (навіть пам’ятаючи про те, що російська мова була державною й міжнародною у всіх національних республіках СРСР). Під час останнього перепису населення лише 220 тисяч кримчан-українців (з близько 700 тисяч) — 10% мешканців півострова назвали рідною українську мову: такий у Криму результат глобальної русифікації радянського періоду.

У деяких батьків статус нової школи викликав незрозуміння, незадоволення і відчуття позбавлення вибору, а різношерсті місцеві політичні групи в передвиборний час поспішили заспекулювати й заполітизувати ситуацію максимально. НДП і прогресивні соціалісти, Російська община з Російським блоком, “Союз” і Партія регіонів, “Наследнікі Богдана Хмельницького” і СДПУ(о), Республіканська партія виставили “бейців”, знайомих ще з часів “мешковщини” і поспішили організувати скандал, який звично охрестили “насиленницькою українізацією” й “репресіями проти росіян”. Ситуація, що склалася навколо школи в Комсомольському, намагалися подати як зневаження конституційних прав громадян на навчання своїх дітей рідною мовою. Виставили пікети, намети, пункти збору підписів, підготували заяви керівництву України й навіть Росії з вимогою “припинити дискримінацію за національною ознакою”, вимагали скликати позачергову сесію ВР Криму, відставки прем’єра автономії А. Матвієнка... Уже знайоми з попередніх виборів технології використали сповна.

— Борючись із мовою, ці політичні сили борються з державністю, їхня мета — не допустити створення сильної української країни, адже коли буде цілісна держава з єдиною ідеєю і мовою, — зникне привід для спекуляцій, — заявили з

З НОВОСІЛЛЯМ, ДРУГА КРИМСЬКА УКРАЇНСЬКА ШКОЛО-ГІМНАЗІЄ!

іншого боку “барикад” активісти “Просвіти”, “Пори” УНП, УРП й “Собору”, які звернулися в СБУ з вимогою “активної реакції на дії російських шовіністів у Криму”. А прес-служба партії “Собор” відзначила, що останнім часом на півострові активізувалися антиукраїнські сили, які мріють про рванш, зміну державних кордонів і атакують державну мову. Це виявилось не лише в нагнітанні істерії з приводу відкриття школи в Комсомольському, а й у...зафарбуванні українськомовних покажчиків на трасі Сімферополь—Ялта. Це замість того, аби доводити до кримчан об’єднуючу цінність державної мови, без якої не існує жодної країни. (Так, “сепаратисти” й “дер-

можна дітей зопалу примушувати навчатися українською”.

Усі зійшлися на одному: важлива якість освіти, матеріально-технічна база школи й свобода вибору. “Питання про мову навчання й надалі вирішуватимуть батьки”, — запевнив Анатолій Матвієнко. І розвіяв чутки про те, що “нова школа буде платною, і у ній передбачаються значні благодійні побори”. Поширювачами цієї брехні й провокації вже зайнялася прокуратура.

Голова Кримського осередку товариства “Просвіта” Сергій Савченко заявив: на півострові більшість дітей не має можливості навчатися українською мовою, з якою вони пов’язують свою життєву перспек-

міжнародної ворожечі. Ми — за права й можливості представників усіх етносів, усіх нацменшин Криму отримати освіту мовою, якою вони бажають. Повинні бути рівні права, ми захищаємо своє. Коли виводять шестирічних дітей, щоб вони робили якісь політичні заяви, чи думають ці виборчо-стурбовані дяді про долю цих дітей?

...У той час як біля школи супротивники освіти українською мовою влаштували пікети, міністр освіти й науки автономії Олександр Глузман підкреслив: не було жодної заяви батьків з приводу заборони чи не прийняття заяв бажаючих навчатися російською мовою. Не було й жодного сигналу батьків, що будь-кому було відмовлено у навчанні дитини російською мовою. Компромісне рішення знайдено. Нині конфлікту немає, а були політичні акції, скеровані на передвиборну кампанію. За даними Міносвіти, 8,5 тисяч школярів хоче перейти з російської на українську мову навчання, але вони своє право на мітингах не відстоюють. Статус української мови як державної закріплено Конституцією України. У Криму умови для престижу й соціальної значимості державної мови неодноразовні. Торік у 141 школі з російською мовою навчання було відкрито 434 класи з навчанням українською мовою. Бо, через її незнання, досі доводиться винаймати домашніх репетиторів. Нині Міносвіти вивчає потребу населення й не відмовляє жодній людині, що звернулася з проханням навчатися рідною мовою. Проблем з підготовкою викладачів української мови й усіх інших програмних предметів не буде, у вересні для них відкриють безплатні додаткові курси в інституті підвищення кваліфікації вчителів. Усе більше кримчан вважають: українськомовні школи на півострові необхідні; усвідомлюють, що це відкриває шлях у вищі навчальні заклади України. З цього навчального року Міністерство освіти автономії обіцяє тим, хто прагне знати більше мов, у кримських українськомовних школах організувати факультативи для поглибленого вивчення російської мови й літератури, у кримськотатарських — української й російської. Перед Міносвіти постало нелегке завдання забезпечити всебічний розвиток і функціонування української мови, вільний розвиток, використання й захист російської мови, відродження кримськотатарської, підтримки грецької, вірменської і всіх інших мов поліетнічного Криму.

ОЧИМА ДІТЕЙ

На відміну від проросійських шовіністичних сил, які намагаються поділити кримчан за національними ознаками, Кримська організація Української народної партії запропонувала інший сценарій проведення Дня Незалежності у Сімферополі. Вона виступила організатором кон-

курсу на кращий малюнок “Україна очима дітей” для дітей-сиріт. Ідея проведення належить Дмитру Кушовому, автором проекту й головою журі виступила заслужений художник України Тетяна Шевченко. Переможці отримали призи, дітям подарували шкільні набори, сімферопольська ОТБ

“Оболонь” забезпечила напоєм “Живчик”. Голова Кримської організації УНП Олег Фомушкін зазначив: “Такі конкурси допомагають виховувати дітей у дусі українського патріотизму, знаходять ознаки, які нас об’єднують”.

• **Кримська організація УНП**

жавлики” почали активну мобілізацію своїх прихильників, розриваючи кримчан на дві ворожі команди, розхитуючи й так нестійкий кримський човен, де аж до весни знову розігруватиметься антиукраїнська карта, зокрема мовне питання).

...Вгамувалися “шкільні пристрасті” лише в приміщенні уряду автономії, де зустрілися й висловилися обидві сторони. Ті, хто “за”, говорили про природність і важливість державної мови в рідній країні. Ті, хто “проти”, — що звикли спілкуватися російською і “не

тільки 2% бажаючих вчитися українською мовою дітей отримала що можливість; виводити на вулицю пікети з приводу того, якою мовою вчити дітей — не метод; розподілення всередині будь-якої школи на російськомовні й українськомовні класи неправильно, це призведе до поділу учнів; скандал зі школою в Комсомольському вигідний тим, хто хоче свідомо створити тут умови для мовно-культурної резервації; ситуація навколо української школи № 43 нагнітається певними політичними силами й призводить до розпалювання

УСІМ МИРОМ

Луганське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” звертається до всіх просвітан України з проханням допомогти українській громаді села Брусівка Біловодського району Луганської області. Буревій, що пронеслися над територією Луганщини цього місяця, завдали суттєвої шкоди не лише господарству краю, але й його гуманітарній сфері. Зокрема ударом блискавки було повністю зруйновано приміщення Брусівської сільської бібліотеки. У пожежі, яку неможливо було зупинити, згоріло понад тринадцять тисяч томів української літератури. Це величезна втрата для українства на зросійщених теренах Луганщини, де надзвичайно

ВРЯТУЄМО БРУСІВСЬКУ БІБЛІОТЕКУ!

вартісною є кожна українська книжка.

Мешканці села залишилися без духовної поживи, яка сьогодні як ніколи потрібна українцям східних земель держави, і тепер сподіваються саме на просвітан, які могли б допомогти зарадити сільській громаді в її лихові.

Луганське обласне об’єднання “Просвіти” закликло всю громадськість краю не залишатися байдужими до людської біди в наш іще досить складний і непевний час і відбудувати бібліотеку й зібрати для неї літературно-мистецькі фонди. Уже перші сотні зібраних книжок відомих українських

авторів, комплекти просвітанських часописів, мультимедійні диски й аудіокасети із записами музичних творів наших знаних співвітчизників передано в дар постраждалим від стихії.

Луганське обласне об’єднання “Просвіти” і мешканці Брусівки були б щиро вдячні просвітанам усієї України за допомогу у шляхетній справі відновлення сільської бібліотеки на крайньому сході держави та наповнення її книжкового фонду. Така загальнонародна акція істотно посприяла б утвердженню української національно-державницької ідеї та консолідації нашого суспільства.

Сподіваємося на взаєморозуміння і підтримку з вашого боку ініціативи просвітан Луганщини.

Просимо зібрані книжки надіслати на адресу Луганського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка: вул. Матросова, 2, Українсько-канадський центр “Відродження”, м. Луганськ, 91011.

• **Володимир СЕМИСТЯГА**, голова Луганського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ЛОЖКА ДЬОГТЮ

РОЖЕВІ ОКУЛЯРИ — У СМІТНИК, або ІСТОРІЯ ОДНОГО АБІТУРІЄНТА

Точніше — вже студента. Не знаю, що правда, на жаль чи на щастя...

У травні закінчила Український гуманітарний ліцей. У червні склала випускні іспити й отримала рекомендацію на вступ до Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Найпрестижніший в Україні внз, найкваліфікованіші викладачі, найкращий диплом та ще й можливість вступити за результатами співбесіди на державну форму оплати... Напрочуд зручно було дивитися на світ крізь рожеві окуляри наївної дівчинки. Та настільки ж огидно було побачити його без жодних оптичних приладів, — зсередини.

Почнімо з прийому документів. Засмутили довжелазні черги й нескінченні години чекання біля дверей приймальної комісії.

Далі — співбесіда. Тремтіли руки й ноги, а слова застрягали десь між легенями й гортанню. З глибокою повагою та краплиною заздрості я дивилася на спокійних і впевнених у собі абітурієнтів, з чийх уст не зникала загадкова усмішка. Лише постфактум дізналася, чим були зумовлені ці надмірні спокій і впевненість, коли почула їхні прізвища серед тих, кого зарахували.

Співбесіду пролетіла. Нічого — ще є перший іспит, письмовий, як правило. Мене аж зсудомило, коли я на власні очі побачила двійки у людей, рівень яких ніяк не відповідає оцінці “незадовільно”, та п’ятірки у безнадійно втрачених “титанів української мови”, що й двох слів до купи не зв’яжуть. За такої ситуації четвірка потішила мої душу й серце. Апелювати не наважилася.

До речі, про апеляцію. Абітурієнт має на неї повне право, але... тільки протягом двох годин після оголошення результатів іспиту. Чому так? Це лишилося для мене загадкою, бо відповідь члена комісії “такі правила” нічого конкретного в собі не містить.

Я лише після другого іспиту таки второпала, що справи кепські: ще одна четвірка неабияк пощерила мою наївність...

Під час третього вирішила взяти екзаменаторів штурмом знань. Бо на них була єдина надія. Вдалося відповісти на всі запитання, розкрити проблематику питання й довести власну точку зору. Після довгих роздумів та вивчення якогось таємничого списку екзаменатори оголосили “добре”, вмотивувавши четвірку “деякими неточностями та огріхами у мовленні”. Якими саме? У мене не стало сил на це запитання.

Ось так — не вистачило одного балу до прохідного “на бюджет”. Та не в балі, виявляється, річ. І навіть, панове, не в знаннях.

Часто доводилося чути від абітурієнтів нісенітницю типу “ціна на навчання за держзамовленням”. Дивувало таке сполучення непоєднуваних, здавалося б, слів. Тим паче... Середньостатистичний “бюджетник” КНУ сплачує від п’яти до п’ятнадцяти тисяч умовних, звісно, одиниць. Ціни Інституту міжнародних відносин того ж таки КНУ сягають двадцяти п’яти.

Майбутні випускники шкіл, ліцеїв та подібних закладів! Не повторюйте гіркого досвіду своїх найвіщих попередників. Вигідніше й зручніше вступати відразу на контракт, що певним чином збагатить державну казну, а не чиюсь кишеню (!) і збереже ваші й без того розхитані нерви.

Не берусь звертатися до влади — це безглуздо і безнадійно марно. Лише десь глибоко-глибоко в душі надіюся на ефективність і позитивність змін, що очікуються наступного року, який, можливо, покінчить із корупцією.

СПАСИБІ університетові за те, що змусив позбутися рожевих окулярів. Без них простіше жити... Прощайте, виживати.

• **Дарця БОРХЕС**

Ігор ЛІХОВИЙ: «УСЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЄ БУТИ ПІДПОРЯДКОВАНА МІСІЇ ТАРАСОВОЇ ГОРИ»

Ця розмова з Ігорем ЛІХОВИМ, генеральним директором Шевченківського національного заповідника у Каневі почалася не вчора, не спеціально до ювілейної дати заповідника і навіть не рік тому, проте і досі вона лише на стадії «розігріву». Адже проблеми довкола Шевченківського меморіалу на Чернечій горі нагромаджувалися, по суті, упродовж чи не всіх вісімдесяти років існування заповідника (включно з роками української незалежності). Упродовж усього цього часу з канівських висот лунало багато ідеологічних децибелів і дуже мало чітких формулювань, що допомагають розібратися в цих самих проблемах. Хочеться сподіватися, що пропонуване вашій увазі інтерв'ю (а це, зауважу, лише фрагменти великої розмови) з Ігорем Лиховим допоможе хоч на крок наблизитися до прориву «бронзової завіси» довкола Шевченка...

— Так уже влаштовано наш зір (наша змоглядність), що для бачення перспективи й адекватного сприйняття ретроспективи всякого явища потрібні мітки — хай і умовні... Ігоре Дмитровичу, а чим для Вас є ювілейна дата — 80 років від дня заснування Шевченківського національного заповідника у Каневі? Яка її доля умовності, адже відлік можна було б вести і від 1918-го, і від 1923-го?..

— Дата оголошення Шевченкової могили Державним заповідником насправді є особливим днем в історії меморіалу, оскільки саме від 20 серпня 1925 року у Каневі діє державна інституція, основне покликання якої — турбота про збереження могили національного генія й поширення знань про нього. Звісно, не без ідеологічного забарвлення, як це передбачала і Постанова РНК від 20.08.1925 р., і перше Положення про Держзаповідник 1926 року.

Важливо, що, відзначаючи початок нового етапу в історії Шевченкової могили, ми не забуваємо події 1918 року й віддаємо належне С. Петлюрі, П. Скоропадському, В. Короліву-Старому, В. Науменкові — усім, хто в ті короткі періоди української державності робили перші (і, на жаль, з відомих причин малоефективні) спроби взяття під державну опіку Тарасової гори в її унікальному природно-ландшафтному довідкілі й надзвичайній істо-

ричній значимості усього Канівського Подніпров'я. 80-річна дата для нас, насамперед, — можливість привертнути конструктивну увагу влади і громадськості до проблем національного заповідника, який собі своєрідний інформаційний привід для розмови на тему «Шевченківський національний заповідник: виклики часу». Саме так ми окреслили і тему «круглого столу», який плануємо зібрати у Каневі в середині вересня. До цієї розмови запрошуємо практично необмежене коло шанувальників української національної культури — істориків, архітекторів, краєзнавців, спеціалістів з туризму, колег із музеїв і заповідників, і, звісно, представників влади усіх чотирьох напрямів і найширшу громадськість України і зарубіжжя. Адже 144-річна історія Шевченкової могили у Каневі показала її помітність і знаковість у європейському соціальному-культурному просторі XIX—XXI ст.

Водночас нині ми вирішуємо і досить конкретні завдання, з яких одним із найактуальніших є завершення будівництва, реставрація і пристосування до вимог часу Літературно-мистецького музею на Тарасовій горі, побудованого у 1934—1939 рр. за проектом В. Кричевського і П. Костирка.

На жаль (показово, що у розмові про Шевченківський меморіал у Каневі досить часто доводиться

вживати цей зворот-оцінку подій і явищ), у ті драматичні для української культури роки цим видатним зодчим так і не вдалося втілити у життя свої плани, оскільки весь час будівництво музею супроводжувалося далеко не технологічними паузами. Трагічного 1937 року за політичними звинуваченнями було заарештовано директора заповідника М. Стретовича, інженера будівництва К. Дукальського, бухгалтера Д. Стремещького, екскурсовода С. Дерево, та й над самими архітекторами тоді нависла реальна загроза репресій, оскільки пильні чекісти розгледіли у плані музею великий хрест — ніби-то перегук із хрестом-пам'ятником, що вівчав Велику Могилу 1884—1923 років...

— До свого ювілею заповідник (зокрема його керівник) підійшов не лише зі старими нерозв'язаними проблемами, але й із новими ідеями. Йдеться про концепцію Шевченківського національного центру. А чи не означає це, часом, що той формат, у якому заповідник і музей досі функціонували, вичерпав себе?

— Справді, діяльність заповідника у цілому, і, зокрема музею далеко не повною мірою відповідає потребам часу, що, власне, характерно для більшості музейних закладів України, які, на мій погляд, уже давно переживають системну кризу з цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних причин. Тому ми й

розробляємо нині один із напрямів виходу з кризи, який передбачає трансформацію досить замкнутої і малоефективної, бо народженої тривалими умовами «сидіння в окопах» і впливання поодинокі, діючої схеми Музей-заповідник у проект під назвою «Шевченківський національний центр» (чи «Національний центр Тараса Шевченка»), яким передбачено широке і глибоке інтегрування всіх наукових та культурно-освітніх Шевченківських інституцій, що діють в Україні та за кордоном. Це дасть можливість об'єднати зусилля поки що з різних причин роз'єднаних шевченківських музеїв, заповідників тощо з вивчення і популяризації творчості Тараса Шевченка, я сказав би навіть, своєрідного вживлення Тараса Шевченка в українське суспільство, а також у євроінтеграційні процеси України.

Адже відомо, що принаймні 5—6 поколінь українців живуть у словому полі Шевченкового «Кобзаря», і вся новітня історія нації невіддільна від Тараса Шевченка. Хочє хтось того чи ні, але так було, так є і так буде...

Нова концепція діяльності національного заповідника виростає із минувшини Шевченківського меморіалу — певних традицій і ритуалів, закладених ще нашими попередниками у другій половині XIX ст. і мала свою точність упродовж всього XIX ст. Тут яскраво ви-

образилися настрої суспільства, характерні для українства цього періоду: і українофільство, і «Київська громада», і «Братерство Тарасівців», і вульгарний соціологізм більшовиків і ще багато чого такого, що лише з часом знайде своє наукове визначення.

— Чи розроблено концепцію (або й ТЕП) нової експозиції, чим вона відрізнятиметься від старої — сформованої в рамках монологічної, тоталітарної філософії музейництва з її настановами «проводити генеральну лінію», бути рупором, переконувати, наставляти, «просвіщати» глядача, а не, скажімо, приваблювати, викликати зацікавлення, пробуджувати нові емоції. Адже можна змінити експонатну, переписати текстівки, не змінивши ставлення до людини, яка приходить у музей, і продовжувати звертатися до неї з тією ж модальністю, з тими ж залізними інтонаціями у голосі, що і в «старі добрі часи». Чи не час змінити синтаксис і стилістику музейного мовлення, переглянути саму архітектуру експозиційних площ? І чи можливі такі зміни нині?

— Пане Микола! Ви як досвідчений музейник досить точно окреслили проблемне коло побудови нових експозицій. І не лише у шевченківських музеях.

Тож і ми з колегами розпочали роботу над побудовою нової експозиції, одним із найважливіших етапів якої є вироблення наукової і, водночас, розрахованої на досить широке коло відвідувачів концепції.

Для мене і моїх колег було б надзвичайно цінним дізнатися, насамперед, бачення шляхів вирішення цієї проблеми відвідувачами шевченківських музеїв. Як і у випадку зі створенням моделі діяльності всього заповідника, так і у роботі над музеєм, для нас важливо реалізувати цей своєрідний проект під назвою «Ідеальний музей» та «Ідеальний заповідник» при цьому вся наша діяльність має бути підпорядкована визначенню й дотриманню тієї місії Тарасової гори, яку їй спрavedливо відведено на віки в духовному житті нації.

Підготував
Микола СКИБА

Студенти і викладачі, музейники і письменники — учасники пленеру

У 1845 та 1859 роках Тарас Григорович Шевченко гостював у приятеля — лікаря міста Переяслава А. О. Козачковського. Саме там Кобзар 25 грудня 1845 року написав свій геніальний «Заповіт». Переяславщина навіяла йому створення ще два-

дцять широковідомих поетичних шедеврів, серед яких — «Кавказ», «Наймичка», «Давидові псалми», «І мертвим, і живим...», і сімох малюнків-акварелей.

У середині п'ятдесятих років минулого століття тодішній директор Переяслав-

«І МЕНЕ В СІМ'І ВЕЛИКИЙ...»

Хмельницького історичного музею Михайло Сікорський (сьогодні — Герой України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, премій ім. Дмитра Яворницького, Володимира Вернадського, генеральний директор Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», що об'єднує двадцять шість музеїв) і Борис Войцехівський домовилися зробити все можливе для створення у Переяслав-Хмельницькому Меморіального музею «Заповіт».

Уже понад рік працює Комітет з організації Меморіального будинку-музею «Заповіт» Тараса Григоровича Шевченка, очолюваний Борисом Войцехівським, діяльність якого постійно спрямовує ґрунтовними шевченкознавчими настановами Михайло Сікорський.

У липні 2005 року в місті Переяслав-Хмельницький за ініціативи згаданого комітету, дирекції заповідника «Переяслав», Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури було успішно проведено перший творчий пленер старшокурсників названої академії під девізом:

«І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом».

Т. Г. Шевченко, «Заповіт»

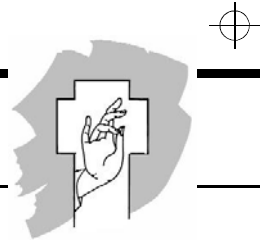
В організації та проведенні пленеру суттєву допомогу надали ректор Академії образотворчого мистецтва та архітектури, акаде-

мік Андрій Чебикін, генеральний директор Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв, депутат Київської міської ради Павло Кривонос, ректор Переяслав-Хмельницького педагогічного університету ім. Григорія Сковороди професор Віктор Коцур. Сприяв пленеру народний депутат України Кирило Поліщук. Необхідну шевченкознавчу консультативну допомогу студентам надали Михайло Сікорський і його заступник Віра Мельник з колегами.

Підсумки пленеру підбили біля пам'ятника Кобзареві поблизу будинку А. О. Козачковського. Молодь дякувала за добре організований творчий процес і була одностайна в думці, що пленер має стати традиційним, із залученням не лише студентів-старшокурсників, а й знаних митців. Борис Войцехівський і Михайло Сікорський подякували студентам за передані ними творчі роботи до фондів Меморіального будинку-музею «Заповіт» Тараса Григоровича Шевченка, якими було започатковано створення образотворчої Переяславської шевченкіани. І висловили сподівання, що їхнє почищення підтримають провідні українські художники, живописці, графіки, скульптори і передадуть Меморіальному будинку-музею «Заповіт» дещо з власного творчого доробку, зокрема з власної шевченкіани.

Олена ЧЕРНИШОВА,
студентка Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–26, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р. ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28, 29, 32 за 2005 р.

Бардшевська В. С., м. Київ	20,00
Барташук А. В., м. Київ	2,00
Бойчук А. М., м. Луцьк	20,00
ВАТ Агрофірма "Провесін", м. Львів	2000,00
Вітченко М. С., м. Вишгород Київської обл.	500,00
Войцехівська М. М., м. Київ	30,00
Глотко Г. М., м. Рівне	50,00
Гончарук Ю. О., м. Київ	2,00
Данилова Н. В., м. Київ	2,00
Данилюк В. О., м. Тростянець Івано-Франківської обл.	10,00
Данилюк М. Я., с. Бабин Іллінецького р-ну Вінницької обл.	20,00
Данилюк Т. Г., м. Київ	20,00
Дроздовська Т. І., м. Чортків Тернопільської обл.	20,00
Заслужений народний ансамбль пісні і танцю України "Дарничанка" БК ВАТ "Київхімволокно" м. Київ	400,00
ЗОШ І—ІІІ ст. с. Великий Житин Рівненської обл. (ч/з Кедрук В. В.)	80,00
ЗОШ І—ІІІ ст. с. Раків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.	50,00
ЗОШ с. Олешків Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.	20,00
Качан Ж. Д., м. Кривий Ріг Колектив "Укрсоцбанку" м. Коломия	20,00
Івано-Франківської обл.	55,00
Котянова К.,	

м. Дніпропетровськ	100,00
Куць М. М., м. Київ	500,00
Луценко М. Д., с. Лужани Кіцманського р-ну Чернівецької обл.	50,00
Міська районна організація "Конгрес Українських націоналістів" м. Калуш Івано-Франківської обл.	950,00
Новорічицька школа Рівненського р-ну (ч/з Шрамочин Т. Д.)	20,00
Письмена Т. Ю., м. Дніпропетровськ	10,00
Працівники видавництва "Веселка", м. Київ	1000,00
РОО Всеукраїнське товариство "Просвіта", м. Рівне	560,00
Рябцев М. П., м. Дніпропетровськ	51,00
Саврук І. В., студентка Чернівецького національного університету	25,00
Саврук М. В., учениця 6 класу Буцацької гімназії Тернопільської обл.	25,00
Сичев А. Г., м. Луганськ	18,00
Сичев Г. С., м. Луганськ	19,00
Сичев С. Г., м. Луганськ	17,00
Сім'я Смолярів, м. Рівне Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Луганськ (ч/з І. Магрицьку)	797,00
Тодрин Д. Б., м. Київ	2,00
Тодрин Ю. В., м. Київ	2,00
Торончук Ю. М., м. Чортків Тернопільської обл.	20,00
Ужгородський коледж мистецтв ім. Ерделі (ч/з Антонішин)	125,00
Федюк Я. Б., м. Київ	135,00
Фігурка А. М., с. Глібів Гусятинського р-ну Тернопільської обл.	50,00
Цишлик О. І., м. Львів	100,00
Чумак, м. Донецьк	325,00
Шанайда В. І., м. Львів (ч/з Гриценко С. Й., м. Тернопіль	100,00
"Просвіта" Галицького р-ну Львівської обл.	118,00

ДОБРОВІЛЬНІ ПОЖЕРТВИ "НА КОБЗАРЕВУ ЦЕРКВУ" (ч/з Федюк Я. Б.)

Грезев Ю. А., м. Київ	9,00
Добринчук Т. М., м. Славути Хмельницької обл.	1,00
Заболотний А. В., м. Київ	8,00
Клочко О. П., смт. Ставище Київської обл.	2,00
Коваль М. М., м. Київ	2,00
Коваль Т. В., м. Славути Хмельницької обл.	2,00
Святина І. В., м. Київ	10,00
Святина Н. Р., м. Київ	20,00
Святина Р. В., м. Київ	20,00
Ткаченко З. О., м. Київ	2,00
Ткаченко І. В., м. Київ	4,00
Ткаченко О. В., м. Київ	4,00
Федюк Т. І., с. Ганнопіль Хмельницької обл.	20,00
Федюк Я. Б., м. Київ	25,00
Чиркова А. О., м. Київ	2,00
Чиркова Н. А., м. Київ	3,00
Швець Р. О., м. Київ	1,00
ВСЬОГО:	135,00

Громада с. Ралівка Самбірського р-ну Львівської обл. (ч/з Киричійського І. Г.)

Бац Л. Р.	10,00
Бега Р. А.	20,00
Давид А. С.	10,00
Жигайло В. М.	5,00
Жигайло Р. Є.	5,00
Загвойська М. Г.	10,00
Калан В. П.	12,00
Карнаевич І.	10,00
Киричійський Ю. І.	20,00
Купич М. В.	10,00
Мойсевич О. М.	5,00
Пагута Б. В.	10,00
Сидор І. Ф.	20,00
Стець І. Т.	10,00
Тепла І. Л.	5,00

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

Теплий П. М.	20,00
Теплий Ю. М.	10,00
Урущак І. П.	10,00
Шевців Р. М.	50,00
Юзв'як Ю. М.	15,00
ВСЬОГО:	267,00

Оксузян Т. М.	2,00
Душка І. О.	10,00
Снудка Д. Ю.	2,00
ВСЬОГО:	50,00

Дев'ятий внесок Рівненського ОО ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка (ч/з Федоришина М.)

Карпук Г. П., с. Михайлівка Острозького р-ну	100,00
Сакур С. Б., м. Рівне	50,00
Сакур О. А., м. Рівне	50,00
Парафіяни Тинненської Свято-Богородицької церкви м. Рівне	360,00
ВСЬОГО:	560,00

Поправка:
Замість Скірко М. М., м. Кривий Ріг (ч. 20 2005 р.) має бути Скірко М. М., м. Кривий Ріг — 100 грн.

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. ДАЛЯ (м. Луганськ) ФАКУЛЬТЕТ МОВЗНАВСТВА, ЖУРНАЛІСТИКИ І СОЦІОЛОГІЇ (ч/з І. Магрицьку)

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ	
Викладачі:	
Євдокимов М. О.	50,00
Кошак О. М.	20,00
Магрицька І. В.	50,00
Недобега А. А.	10,00
Одинцова М. І.	10,00
Шепелева І. А.	10,00
Разом:	150,00
Студенти:	
Група ЖС-141	
Барінова К.	1,00
Гайворонська Н.	2,00
Жидкова К.	1,00
Замета Я.	1,00
Кочубаш А.	2,00
Линник К.	1,00
Марченко О.	1,00
Мігунова О.	2,00
Сеньчук К.	2,00
Сердюк О.	1,00
Франчук М.	1,00
Разом:	15,00
Група ЖС-121	
Басараб Г.	2,00
Бодрухіна О.	2,00
Волченко Є.	2,00
Воронько Б.	2,00
Горгуль О.	2,00
Кодак В.	2,00
Кузнецов А.	2,00
Мартинчук Н.	2,00
Мосенко Л.	2,00
Однороженко К.	2,00
Панкіна Г.	2,00
Попенко П.	1,00

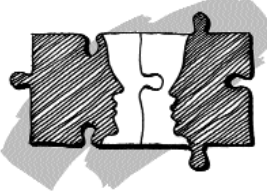
Пушкарьова Н.	2,00
Сінченко І.	2,00
Троян В.	2,00
Шкрядя Г.	2,00
Якимова Х.	2,00
Разом:	33,00
Група ЖС (з)-101	
Дурнева С.	1,00
Кругликова С.	2,00
Кукса Д.	3,00
Кун О.	2,00
Митусов Д.	2,00
Михайлова В.	5,00
Нефьодов О.	1,00
Окунева О.	1,00
Онищенко Г.	1,00
Прасолова О.	2,00
Тюник Г.	2,00
Чернова В.	5,00
Шаталова І.	2,00
Разом:	29,00
Група ЖС (з)-121	
Богданова М.	10,00
Ващенко В.	5,00
Деревенко Т.	10,00
Єрошенкова Т.	2,00
Іванов Б.	4,00
Коваль І.	5,00
Ковальська О.	5,00
Коцур І.	5,00
Красій Ю.	2,00
Куликовська Г.	10,00
Лисенко К.	2,00
Оселедько М.	2,00
Пирогова А.	15,00
Шаповалова О.	2,00
Разом:	79,00
Група ЖС (з)-131	
Антимонова В.	5,00
Муліванов Д.	5,00
Осетрова Ю.	5,00
Радкевич С.	5,00

Середа Т.	5,00
Шовкун Ю.	5,00
Разом:	30,00
Група ЖС (з)-191	
Бакалкіна Р.	2,00
Волошина І.	7,00
Коваль Л.	2,00
Саєнко В.	2,00
Ткачова С.	2,00
Разом:	15,00
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	
Викладачі:	
Бадер В. І.	50,00
Бубелла Т. С.	10,00
Будівська Л. П.	5,00
Дронова В. В.	10,00
Пустовіт В. Ю.	25,00
Удовиченко Н. А.	5,00
Шевцова В. О.	50,00
Шумейко О. І.	5,00
Разом:	160,00
Студенти:	
Група ЖС-841	
Бабаян	1,00
Безрукова	1,00
Борзенко	1,00
Єремєєва	1,00
Іванченко	1,00
Калюжна	1,00
Козуля	1,00
Кошева	1,00
Миронова	1,00
Некоз	1,00
Шелест	1,00
Разом:	11,00
Група ЖС-741	
Бабичева	1,00
Безбожна	1,00
Бондар	1,00
Василенко	1,00
Гладкова	1,00

Кашаєва	1,00
Моргунова	1,00
Муляр	0,50
Новикова	1,00
Рябова	1,00
Тищенко	1,00
Токарева	1,00
Черевко	1,00
Ярова	1,00
Разом:	13,50
Група ЖС-721	
Будко О.	1,00
Волик О.	1,00
Гриновецька О.	1,00
Єгорова З.	1,00
Лопухова К.	1,00
Марків Л.	1,00
Селезньова С.	1,00
Фомічова І.	1,00
Разом:	8,00
Група ЖС-831	
Артюшенко Д.	1,00
Бойко Ю.	1,00
Волинчук Ю.	1,00
Дмитрашко І.	1,00
Довгаль	1,00
Куцак Н.	1,00
Нечаєва	1,00
Разом:	7,00
КАФЕДРА РЕДАГУВАННЯ	
Викладачі:	
Абрамян І. В.	10,00
Гуляєва О. В.	5,00
Миронова Т. А.	20,00
Москалюк Б. О.	4,00
Фесенко Ю. П.	20,00
Разом:	59,00
Студенти:	
Група ЖС-221	
Антухова Я.	2,00
Бондарева В.	2,00

Дубатовка Я.	2,00
Ілюнічев С.	2,00
Тануйлова Ю.	2,00
Разом:	10,00
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ	
Викладачі:	
Богучарова О. І.	5,00
Крупеніна Н. А.	10,00
Нагорний Б. Г.	50,00
Скорченко О. А.	10,00
Тихомиров Б. А.	10,00
Яковенко М. Л.	10,00
Яковенко О. В.	10,00
Разом:	105,00
КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ	
Викладачі:	
Авдюха А. Г.	5,00
Волощук І. М.	5,00
Демченко Н. І.	5,00
Краснопольський В. Е.	10,00
Куренкова Г. М.	5,00
Подгорнова Н. В.	5,00
Рачинська Т. В.	5,00
Сура Л. Г.	5,00
Шевчук О. Д.	5,00
Разом:	50,00
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ І РОМАНСЬКИХ МОВ	
Викладачі:	
Барилко С. М.	10,00
Гетьман Р. М.	1,00
Довгаль О. І.	1,00
Климова Н. І.	1,00
Колягіна М. Г.	1,00
Литвинов О. І.	1,00
Литвинова М. М.	1,00
Пивоварова О. В.	1,00
Савенко О. П.	1,00
Степанова О. Г.	1,00
Хом'як Н. В.	10,00
Шабінський М. Є.	10,00
Разом:	39,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ – 725 190 грн. 83 коп.

СИНЕРГІЯ ПОСТУПУ

— *Перш ніж починати розмову про зрілість українського суспільства в його тінейджерському віці на чотирнадцятому році незалежності, я хочу повернутися до часу "Х", до серпня 1991, з якого ми й ведемо відлік. Максиме, ти брав участь у студентському русі кінця 1980-х—початку 1990-х, який культивував "революцією на граніті". Наскільки люди, які брали участь у цих подіях, виявилися готовими до такого повороту подій? Адаже й ті, хто цілеспрямовано боролися з системою, навряд чи сподівалися, що все станеться так швидко...*

— Якщо вдаватися у розмові до методу концептричних кіл і починати з найзагальніших закономірностей, з появи незалежних держав (а в деяких з них не було й натяку на національно-визвольну боротьбу) на пострадянському просторі, то тут є дуже мала специфіка України. Ідеться, швидше, про глобальну закономірність, у якій ми скористалися (або й не скористалися) своїм шансом.

еміграції прийшов до висновку, що незалежну Україну будуватимуть комсомольці і партійці. Другий напрямок можна назвати мрійливим — сюди належать писання Чижевського про кордоцентризм, про українську душу. Власне, найзагальніші орієнтири, але доволі розмиті і надзвичайно позаісторичні. А от інтелектуальної традиції, яка б поєднала і ціль, і засоби, українству якраз бракувало. І коли ми здобули незалежність, то виявилось, що питання про те, як її розвивати, з якою метою і з якими орієнтирами, залишилося відкритим. А це все одно, що зводити будинок, не маючи попереднього плану, розрахунків і всього іншого. От там, де стояли, там і почали класти фундамент, а потім — і стіни. Поклали одну стіну, другу: націонал-демократи зі свого боку почали фрагменти цієї державності закладати, посткомуністична номенклатура (яка скористалася моментом, щоби конвертувати владу в гроші, а потім — навпаки) зі свого боку щось почала будувати, але на тій же основі. Скоро різні осередки цілого будівництва почали накладатися одне на друге, і тоді

— Щодо дилеми: що будувати — суспільство чи державу, то, справді, вона постала і озвучена аналітиками вже давно. Колись вона виходила і до ідеологічного арсеналу "Молодої України". Але якщо говорити критично, то "розбудова суспільства" є гаслом доволі абстрактним. Оскільки у нас зараз відбуваються ретроспективні міркування, то дозволю собі нагадати те, що я пропонував у середині 1990-х у публічних виступах, статтях. Суть полягає в тому, що розбудовувати потрібно не просто суспільство — розбудовувати слід комунікації. А це можна робити за двома параметрами. По-перше, структурно — прокладаючи зв'язки між різними угрупованнями, структурами, між окремими інтелектуалами. Адаже обмін ідеями принаймні має відбуватися в єдиному інформаційному просторі, аби це спонукало нас узгоджувати свої позиції. Другий вимір — змістовний. Він полягає у наповненні цього простору конкретними ідеями, проектами, пропозиціями і аргументами.

А тут мусимо констатувати: ідей в українському соціумі, інте-

Відзначення Дня Незалежності (а разом із ним — наближення осені і нового сезону політичного і культурного життя), стало закономірною, але банальною спонукою до того, щоб знову переорієнтувати проект "Синергія поступу" на дискусійний формат. Зрештою, він і замислювався як майданчик для оприявлення ідей, смислів, інтенцій, сукупність і взаємодія яких визначає стан культурного простору України. Поки наші дискусії переважно мають заочний, дистанційований характер, її учасники "розведені" по кутках (точніше, кожен із них поки залишається у своєму "кутку"). Але, як на

перших виникає питання: а для чого ж узагалі було домагатися змін, а до других — на чому ж тоді будувати нові взаємини? Адаже одночасно будувати цілком нову систему комунікацій і виробляти новий зміст комунікування є практично невідомим завданням як з огляду на масштаби України, так і в контексті загальної кризи старих форм суспільної організації.

— *Я хочу повернутися до проблеми побудови комунікацій — і як ідеї, і як механізму. Що таке система інтелектуальної комунікації у сучасному суспільстві — це, передусім, засоби інформації, зокрема часописи як дискусійні майданчики. Після 1991 року з'явилося чимало нових видань. Окремих із них вдалося сягнути ви-*

МАКСИМ РОЗУМНИЙ: ЧИТАТИ ОДИН ОДНОГО І ОПРИЛЮДНЮВАТИ СВОЇ МІРКУВАННЯ

Тож коли придивитися уважніше до тієї точки "Х" того серпня 1991, то тут можна використати аналогію з поняттям апаратом астрології. Є таке поняття, як "планіда", тобто розташування планет у момент народження людини. Ось це розташування — у даному випадку таких важливих чинників: еліт, геополітичних вісей, суспільних настроїв й ідей — воно надалі залишається визначальним для новонародженого суспільного організму.

Якщо говорити про молодіжну патріотичну генерацію, студентський рух, що яскраво проявив себе у переддень проголошення незалежності, то він значною мірою легітимізував цей перехід. По гарячих слідах подій можна було почути такі сміливі заяви, що без студентського голодування 1990 року не було б і проголошення Акту про незалежність України 24 серпня 1991 року. Так само кажуть, що не було би Помаранчевої революції без акції "Ук-

Максим РОЗУМНИЙ народився 1969 року у Києві, кандидат філософських наук. Закінчив Київський національний університет ім. Т. Шевченка (факультет журналістики, 1992), аспірантура Інституту філософії НАН України (1992—1995). Нині — докторант Київського національного університету ім. Т. Шевченка, голова Секретаріату Української Всесвітньої Координаційної Ради. Автор книг "Справа честі. Алгоритми національного самоопанування" (К.: Смолоскип, 1995), "Стратегії замість ідеологій" (К.: Інститут посткомуністичного суспільства, 1998), "Політичний вибір України" (К.: Смолоскип, 1999), "Українська ідея на тлі цивілізації" (К.: Либідь, 2001).

раїна без Кучми". Ця закономірність далеко не однозначна і далеко не така категорична, але вона все ж простежується. Факт підняття молоддю генерацією 1990-го незалежницьких гасел, символів і цінностей був важливим чинником, може й не менш значущим, ніж шлях, яким пройшли шістдесятники чи інші патріотичні й активні генерації — тодішня Спілка письменників з їхнім розумінням патріотизму, і західна діаспора зі своїми набутками.

Усю українську інтелектуальну традицію значною мірою було зосереджено в двох напрямках (чи двох векторах). Перший — прагматичний — про те, як нам здобути незалежність. Починаючи з Миколи Міхновського, з перших років ХХ століття відбувалося юридичне обґрунтування цієї мети, були різноманітні технологічні пропозиції і версії. Серед найцікавіших можна згадати Івана Багряного, який в

прийшло розуміння, що в підсумку виходить щось незрозуміле, кострубує без єдиного плану і єдиної "архітектурної" задумки.

— *Протягом останніх 5—7 років в українському інтелектуальному просторі крім двох згаданих напрямків — прагматичного і мрійливого — розвивалася й доволі ретельно і послідовно обґрунтовувалася лібералістична теза про те, що "розбудова держави" має корелюватися з "розбудовою суспільства". Згадати хоча б низку політологічних праць Миколи Рябчука (зокрема — "Дилеми українського "Фавста"). Щоправда, висловлені в них ідеї у "допомаранчеву" епоху перебували на маргінесі інформаційних потоків, академічного дослідницького дискурсу, актуальної політики. Наскільки нині тези про розбудову суспільства мають шанс?*

лектуальному співтоваристві передовсім, було й лишається дуже небагато. Були ідеї "правовірного" націоналізму, що передбачав утвердження інституцій, символіки, атрибутики, пантеону визначних постатей, пам'ятних дат і способів їхнього відзначення, відповідної естетики — усього, що було успадковано від різних етапів національно-визвольної боротьби. Але після здобуття незалежності виникла спокуса влити це все в готову структуру радянської пропаганди, совкового способу мислення. Сьогодні лише можна говорити про те, для кого такий підхід виявився виправданим, для кого — ні. Відповідно, одні кажуть, що слід було б наполегливіше і тотальніше "виховувати" національну свідомість. Прихильники ліберального підходу стверджують, що не слід було вливати "нове вино" ідей, програм у старий соціальний контекст. До

Отже, оптимальним, з моєї точки зору, був (можливо, і наразі є) шлях формування оаз, острівців здорової суспільної комунікації, де гармонізовані між собою структурна основа, спосіб організації життя, і його зміст — тобто суспільні ідеї. Але суспільний процес найчастіше розвивається незалежно від нас і постійно ставить нас перед вибором, до якого ми не готові.

Так було 1991 року — фактично то був виклик, до якого п'ятдесяти-мільйонна спільнота не була готова, тому державу доводилося будувати з того, що потрапило під руку. Але подібна ситуація повторилася 1994 року, коли утворилася непримиренна національна опозиція до пануючого політичного режиму і традиційне національне угруповання, так би мовити. Між цими двома позиціями практично десять років точилася тактична боротьба. Але і Помаранчева революція, і нові виклики, що виникли разом із нею, знову захопили українське суспільство ніби зненацька.

Це мені нагадує письменницьку спільноту. Поки існувала цензура, багато хто бідкався: та нам же не дають, та ми ж у шухляду працюємо. Але в якийсь момент усі заборони впали, і суспільство — до письменників: ну, давайте, тепер же можна. Вони до "шухляд", а там практично порожньо. Тож і після великих революційних сподівань і поривань ми знову змушені задовольнятися тим, що маємо.

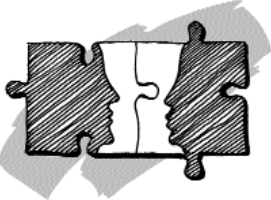
Ми в черговий раз отримали свободу від зовнішнього тиску, але свободу внутрішньої, свободи робити те, що вважаємо за потрібне і до чого ми покликані, ніяк не збудемо, адже весь час відгукуємося на зовнішню потребу. Вона вже не така грізна, як за часів великих ідеологій, вона стала дрібношою, всюдисущою, вона часто-густо зводиться до прикрих матеріальних потреб повсякдення, але так складається, що межі цієї несвободи внутрішньої ми долаємо все рідше і все менш продуктивно. Тому той спалах відчуття свободи, який ми мали трохи менше року тому, може викликати навіть певне побоювання. Цей потенціал прагнення свободи є доволі вичерпним, і якщо ним не скористатися, то його подальше нагромадження може стати болісним і тривалим.

сокого рівня аналітичності й концептуальності. Проте весь цей креативний потенціал залишається замкненим у маленьких середовищах, таких, як спільнота "Критики" чи коло авторів "Сучасності". Простір між цими інтелектуальними капсулами залишається невпорядкованим, неорганізованим і незрідка малоприслужним для налагодження комунікацій. Чому так, чому не спостерігається бажання подолати межі своїх маленьких капсул?

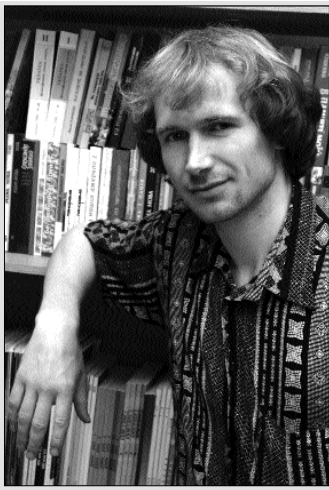
— Як на мене, то тут, знову таки, присутні кілька взаємопов'язаних причин. З одного боку — незначна інтенсивність самого інтелектуального життя України (тут ми значно поступаємося не лише Заходу, але й Росії, де продукування ідей, інтенсивність їхнього обговорення, щільність взаємодії різних груп, дискурсів, явищ є доволі потужним). Чому так відбувалося? Для цього є об'єктивні умови. Ще Довженко казав, що українці — як той тютюн, його постійно пасинкують. Справді, упродовж кількох попередніх століть ситуація складалася таким чином, що на початок 1990-х років інтенсивність інтелектуального життя в Україні була досить низькою. Надолужити вже "на марші" було дуже непросто. Потрібно було мати високий рівень солідарності інтелектуалів, попри всі дискусії, незгоди, протистояння між ними і бажання будувати спільний комунікативний простір. Такого спільного розуміння, спільного проекту не виникло.

Більше того — перешкождали цьому масштаб і мотивація самих суб'єктів, які в цей час щось в Україні творили, щось пропонували суспільству і довкола цього організували свої осередки комунікації. Можливо, тут спрацює і певна риса характеру (на яку натякають багато анекдотів про українців), яка проявляється в тому, що винахідливість цих суб'єктів переважно йде на те, аби протиставляти себе іншим і поборювати іншу сторону. Виявилось також, що найефективнішим методом конкуренції по-нашому є просте замовчування.

Які можуть бути альтернативи? На жаль, придумати щось інше, окрім як читати один одного, цікавитися один одним і оприлюднювати свої міркування з цього приводу, навряд чи вдасться.

мене, це важливий етап реалізації проекту, адже йдеться про кристалізацію поглядів його потенційних і дієвих учасників на те, якою має бути стратегія розвитку української культури і самого українства. Наша теперішня розмова — про дискусії як чинник генерування стратегем і про бажання (або його відсутність) дискутувати.

У кожного своя ініціатива і соціалізація, свій досвід входження в доросле життя, інтелектуальний простір своєї доби, історію. Для мене і багатьох моїх однолітків (тих, кому зараз за тридцять) передусім важив бунт, протест (часом навіть невисловлений) проти старої, струхлялої, вочевидь, приреченої совдепії — спротив системі навіть у формі неучасті в цьому балагані. А яким є досвід входження в інтелектуальний, культурний простір для покоління, яке виростало після 1991 року, як вони самі можуть охарактеризувати свою епоху, для якої придумано чимало епітетів, зокрема мовилося: про химерну, кентавричну Незалежність...

— Моє входження в культурний простір почалося від моменту народження, хоч як це дивно, адже відбувалося такі раніше за проголошення незалежності України (якою б вона не була: химерною чи кентавричною — властиво, визначень багато...).

... Вибір непрямо сформованих подальших життєвих стежок (назвемо це так), вступ на які був визначений тим, що їх вибрали колись для себе батьки. Це люди, які пройшли через допити в КГБ, через стеження, тиск. Тож мені в шість і в сім років доводилося відчувати, що мене сприймають не так, як інших. Інакше, а іноді й неприйнятною для однолітків була моя мова, моя "вписаність" у життя. Для мене настання незалежності не було ані несподіваною, ані байдужою подією, попри те, що я тоді була дуже юною. Потім, правда, на зміну "домашньому", де-що патріархальному розумінню національних проблем прийшло інше — ширше і глибше, сформоване значною мірою під впливом середовища Києво-Могилянської академії. Навчання у цьому закладі формувало критичний погляд на світ.

Знання, які давали в Академії, сприймалися свіжо і захоплено перші два роки. Потім наставало відчуття, що вже є певний багаж знань, — чимось ти скористався в практичному житті, чимось ні. Але чомусь не виникало, і це мене вражало, бажання дискусії, самостійного експерименту. Тобто студенти брали на озброєння той арсенал експерименту, яким їх постачала адміністративна ланка НаУКМА. Академія є нескінченним океаном, у якому одна хвиля, набігши на іншу, може її перебити.

— Але за університетськими стінами вирував зовсім інший світ, у якому НаУКМА, можливо, видавалася дещо штучним утворенням. Це світ, який живе за у чомусь складнішими, а в чомусь і простішими (може, навіть цинічнішими) принципами. Чи виникало відчуття, що аби в цьому світі орієнтуватися, щоби знати успіх, зрештою, не досить знань, отриманих в Академії?

— Я, напевне, почну з моменту цинізму і нецинізму. Є в академічному житті певні моменти, які мені видавалися навіть цинічнішими, ніж те, з чим мені доводилося стикатися поза межами цього простору. Просто в Академії доволі часто речі називають своїми іменами...

У нас навіть жартували, що по закінченні Академії разом із дипломом філолога слід видавати диплом циніка. В одному контексті обговорювалися фемінізм, сексуальність, християнство, стереотипи, їхнє ламання, — я спостерігала за своїми одногрупниками, й розуміла, що не всі могли засвоїти цю суміш. Тому відбувалося багато відторгнень. А щодо того, чого бракує... Це те, чого бракує завше — неперервної самоосвіти.

У сучасному літературному процесі мене дивує схильність людей живитися плодами своєї маленької, мізерної слави. Пам'ятаю, коли помер Чеслав Мілош, мені було дуже смішно дивитися, як на це реагували наші сучасні українські письменники, як вони шкодували, що от ми не встигли, хтось інший, а не ми, написав некролог. Тижнів зо два розводилися з приводу того, яка це була геніальна поезія. А якщо ж подивитися на те, хто з них справді знає Мілошеву творчість, або взагалі зауважити, що в Україні є лише незначний відсоток людей, які хоч щось чули про це ім'я, стає ще прикріше. Було дуже неприємне і важке відчуття того, наскільки люди "варяться" у своїх маленьких

суспільством міфи, боролися проти офіціозу, самі уражені цієї бацилою, чи це суспільний запит, на який вони щиро відгукуються? Чим для Вас є авторитаризм у творчих процесах і творчих середовищах?

— Отже, сама запитала, тепер сама маю відповідати... Для мене авторитаризм у літературі — це намагання (далеко не багатьох постатей) заповнити собою літературний простір. Хоча далеко не "весь", бо коли говорити про масового читача, то у нього свої автори, авторитети і авторитаризм. Що ж до більш-менш освіченого читача, який не потребує полси, який цікавиться тим, що тепер відбувається, думається і пишеться, то авторитарність для нього полягатиме у втраті нагоди обирати. Що для мене ще може бути авторитарним у літературі? Це витіснення добрих імен або просто замовчування їх у межах своєї тусівки. У нас в літературі (і це мене зовсім не влаштовує) усе ж існує сам по собі Львів, сам по собі Івано-Франківськ (або Станіслав — як частіше його називають вихідці звідти), окремо існує Київ, не кажучи вже про Харків, і містків між ними майже немає. Є якісь суто дружні контакти, але на літературу як публічний процес вони майже не впливають.

Я нічого не маю проти того ж, скажімо, Андруховича. Справді, його тексти дуже різні — якщо брати хронологію його письма, внутрішню динаміку розвитку. Але я не дуже толерую весь той вибудований довкола нього піар, до якого доклався і сам автор, і його колеги.

— Він же, у свою чергу, патрує тим, хто в його орбіті...

— Знаєте, я цим не цікавлюся, мені хочеться бачити варті уваги тексти й постаті, а не займатися авторитаризмом.

— Як на мене, то, окрім відсутності сучасної географічних контактів у літературі (тут усе ж легше зарадити), у нас є такий до-

Середовища "Потяга", "Четверга" оформлені лише рамками проекту, і автори як одного, так й іншого видання часто-густо просто не знають одні одних. Особливо це стосується "Четверга".

— Але чи можна навіть у згаданих середовищах чи їм подібних виокремити певні ціннісні константи, навколо яких загальний простір таки починає структуруватися? Чи все тримається на особистій харизмі лідерів?

— Складно сказати. Щодо "Смолоскипа" не знаю, чия б там мусила бути харизма...

Ви запитували про дискусію... Культури дискусії як такої, на жаль, зовсім немає. Тобто для того, щоб говорити про дискусію між кількома культурними середовищами, треба мати взірць, на що орієнтуватися або принаймні починати його виробляти. Цим ніхто не займається. Самодостатність — це штука добра доти, доки вона не передбачає вузькості й замкненості.

Якими могли би бути ці дискусії? Мені здається, що навіть коли б вони почалися, їхні учасники зіткнулися б із неготовністю вислухати і почути одне одного.

Не знаю... аби була дискусія, мусить бути якийсь поштовх. Неодмінно постає запитання: про що говорити, як говорити і до кого говорити. Я в свою чергу питаю: про що Вам було б цікаво дискутувати?

— Передусім про речі підставі (я вважаю, що вони є і їх не слід усувати з актуального інтелектуального дискурсу): виклики історії, час, пам'ять, досвід. Категорії досвіду і пам'яті є чи не єдиним невід'ємним надбанням людської особистості і саме відносно них ми приміряємо до себе всі інші категорії й обставини...

— Але, бачте, досвід — це така штука, яку кожен осмислює, знову ж таки, зі свого рівня, а дехто взагалі не осмислює. Тобто, начитавшись теоретиків-культурологів, можна намагатися

БОГДАНА МАТІЯШ: АБИ БУЛА ДИСКУСІЯ, МУСИТЬ БУТИ ПОШТОВХ

Богдана МАТІЯШ народилася 1982 року у Києві. 2004 року закінчила Національний університет "Києво-Могилянська академія" за спеціальністю "Історія, теорія літератури та компаративістика". Нині аспірант кафедри філології та викладач кафедри української мови НаУКМА, випусковий редактор часопису "Критика". Лауреат видавництва "Смолооскип", автор поетичної збірки "Непроявлені знімки".

волі цікавий феномен як "гра в піжмурки" між представниками і особливо — лідерами (квазі)концептуальних об'єднань. Наприклад, є персонажі, які уособлюють середовище "Смолооскипа", є коло авторів, які увійшли в літературу через "смолооскипівські" конкурси, і є коло авторів і лідерів інтернет-порталу і альманаху "Потяг-76". У них багато в чому відмінна оцінка певних імен, подій і текстів, але попри незгоду і навіть приховану ворожнечу відкритої дискусії між цими середовищами не спостерігається.

— Але, скажімо, той самий Сергій Жадан, або Тарас Прохасько чи Андрій Бондар, які є активними авторами "Потяга", вони є водночас вихідцями зі "Смолооскипа" — з його конкурсів. Я навіть не певна, чи "смолооскипівське" середовище має якісь межі і рамки, — воно доволі хаотичне і дуже дисперсне. Я навіть не певна, що воно є. Адже ті, кого називаємо "смолооскипівським" середовищем — це люди різного віку, тож це просто тяглість. Про неї ще якось можна говорити, та й то не знаю, якою мірою сучасні лауреати мають стосунок до лауреатів десятирічної давності. Середовище "Потяга" — так, воно є, і воно є більш окресленим. Але іноді здається, що тексти, які друкуються на "Потязі", створені для дуже передбачуваного читача.

рефлектувати довкола пам'яті, досвіду... Але якщо ведення подібних розмов не закладено форматом тих часописів, про які ми говорили, не думаю, що вдасться прижити їх якось штучно. "Четвер" — це, переважно, лише художні тексти; "Потяг" — значною мірою він справляє враження сайту для однієї-єдиної "тусівки", і рефлектувати в цьому віртуальному просторі має змогу лише обмежене коло осіб. Може, щоправда, це лише моє упередження. А "Смолооскип" і зовсім не має свого дискусійного простору і відповідного видання.

— Однак є ще середовище і простір "Критики" — часопису, видавництва, спільноти. Це утворення угрупувалося в українському культурному просторі, здобуло свій штаб, має постійних авторів. Водночас, воно є досить герметичним — як щодо тем, так і щодо персоналії, які допущені дискутувати навколо них. Тим не менш — це досить цікавий досвід ведення дискусій і досвід осмислення біжучої історії.

— Ви говорите про герметичність і це все ж таки слушно. Я пам'ятаю себе десь так на курсі третьому — половину текстів "Критики" я тоді взагалі не могла читати, тоді вони були не на мої "зуби". Уже потім — зокрема тепер — мені як редакторів випадає читати все

і по багато разів. Але не можу позбутися думки, що коли брати до уваги молодше покоління, воно потребує ще якогось іншого видання, іншого простору. Мені хочеться бачити в "Критиці" і трохи інші матеріали, зокрема й літературні полеміки, і свіжіші, живіші імена. Адже я розумію, що ті, хто нині закінчує ту ж Києво-Могилянську академію, безумовно, мають дуже добрий потенціал письма і часто не бачать, де його реалізувати за нинішніх умов. Вони не пишуть для "Критики", бо бояться цієї — як їм видається — занадто високої планки. Але ж потім цей потенціал, може, і не вдасться зреалізувати. Шкода, що надто мало людей, які можуть добре писати, сподіватися на них. Ось (якщо брати "Критику") — полігон є, а бійців немає, або вони є, але дуже мляві. Не дискутують іноді не лише тому, що немає можливості дискутувати, а якось страшно нею скористатися.

— Ви кажете про млявість полемік, але ж був досить запальний обмін реплік з приводу "Сучасності"...

— Це теж, певно, одна з випадковостей. Зрештою, ми реагували не лише на передрук в "Сучасності" текстів, які до того було опубліковано в "Критиці", ми зауважували певну тенденцію недотримання авторської і видавничої етики. Її, очевидно, по-різному бачать ви-

давці "Критики", "Сучасності", "Кур'єра Кривбасу".

А щодо форматів, складається враження, що люди не мають часу (потреби, охоти...?) на зміни. Бракує чогось, аби сісти і в один день цілковито змінити концепцію свого видання. Мені було б цікаво, якби й "Критика" стала зовсім інакшою. І це стосується майже всіх видань, "Четверга" і "Потяга" — також. Чомусь заданий із самого початку формат вважається якимось мало не універсальним.

— А чи не є такий консерватизм своєрідним (інстинктивним?) порятунком від мультиплікаційності змін довколишньої дійсності, яке задається, зокрема, електронними медіями?

— Це нормально, якщо немає змін, тоді постає питання, а як можна рости?! Це те, про що я вже згадувала: саме середовище вимагає від тебе бодай мінімальних звершень. Можна бути продавцем пірижків, стояти п'ятнадцять років на одному місці і продавати щодня пірижки з однією начинкою. Але мати видання і зовсім не реагувати на те, що читачі змінюються, що час щодень ставить нові вимоги, аби нічого не міняти, зовсім неможливо.

● Ідея проекту й інтерв'ю Миколи СКИБИ

ТОНКОБАРВНА

Жінки і квіти — те, що об'єднує дві виставки, експоновані у Палаці мистецтв "Український Дім".

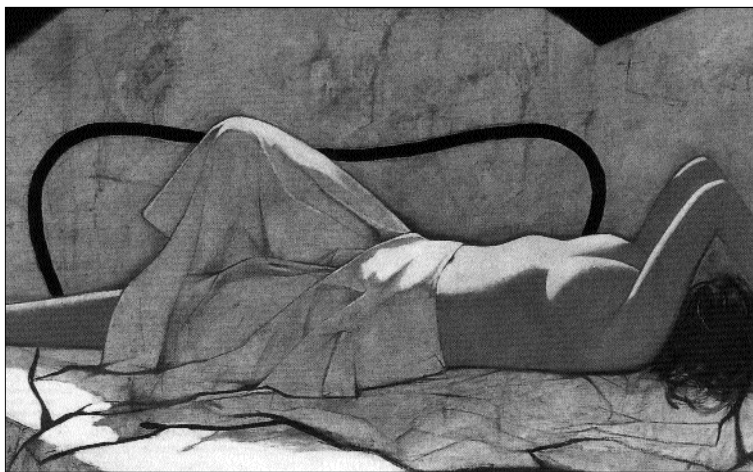
Перша — "Чарівність жіночності" — презентує скульптуру І. Гречаника та живописну серію В. Сидоренка, метра в царині образотворчості. Про нього знають, певне, навіть ті, хто далекий від захоплення малярством. Адже він — учасник мистецької акції, що набула світового значення та відповідного розголосу: Венеційської бієнале. До того ж — автор помітного і поміченого минулого року у Венеції проєкту "Жорна часу". Цього разу художник вирішив представити серію... початку 90-х років минулого століття. Відомий митець повертає глядачеві тему, століттями незникому до решти, отже, вічну як саме життя. Жінки на його картинах із тих, що приходять із античних часів, давнього Єгипту, Візантії, Сходу, середини ХХ століття. Художник через акт творення зруйнував невидиму і міцну (а для нього, може, й не надто) стіну десяти- та тисячоліть.

Немов прозора павутинка протягнулась крізь час і вивела до нас ту чи іншу представницю від народів і часів. Жінка як така. Примхлива і мудріша, кмітливіша за Хронос. І його (чоловічої статі) перемагає теж. Суть Жінки. У всі часі і за всіх народів. У ролі анти-Харона чи Харона навпаки — В. Сидоренко. Метр може й не помітив: не він обрав тему, це Жінка вибрала його. Час не лише перемелює й трощить. Коли за справу береться Вона, час здатен допомогти у таких витівках! Отож і з'являються у неймовірних, як марево, прозорих, мов серпанок, світлих, наче... найстаріші світліни (фотокадри з часу, коли ще не існувало фотографії) просторах картин образи жінки. І все ж найточніше і найправди-

ГРАЮЧИСЬ ІЗ ЯБЛУКОМ В РАЮ...

віше їх покаже Художник. Лише художник через інтуїцію того, хто творить, є ініційованим; бодай трішки, бо до кінця — ніхто! — посвяченим у таємницю Універсуму — Жінки.

У цій ініціації переконешся, помічаючи, що всі постаті... напів НЮ. Не трішки роздягнені і не напівголені. На них легко накинута, ніби зронена, невеликий фрагмент тканини чи надягнуто білу спідничку. А якась так, мимохіть, загорнулася у щось білосніжне і ніжне. Граційність пози, її мова: нахил, поворот, манера присідати чи лежати, коли рух стрункої ніжки чи прекрасної руки — певний знак... А спробуйте ж збагнути... Для виразності поза- та понадчасової таїни — пластичності тіла і пластики руху чи жесту, щойно зробленого, — світловий акцент. Зблисне на тілі однієї тут, і вже замерхтів у іншій зовсім інакше. А то раптом залишить постать у прозорій півтіні таїни і заливає сьєвом тканину чи фрагмент інтер'єру. Щодо останнього, — завше фрагмент. Предметність — не головне. Проте дуже важливе. Не лише як делікатна вказівка на приналежність певній історичній епосі. Той чи інший предмет із жіночого помешкання, не обтяжуючи поетичності художньої оповіді, дещо відкриває завісу, даючи можливість зазирнути до Світу Жінки. Чіткий малюнок; пластичність і динамічність ліній, що утворює форму, віртуозне володіння світловим акцентуванням, вишуканий і витриманий колорит сприяють у сукупності передачі ефекту загадковості жінки, граційної в русі, принадної в жесті. Прекрасної. Сильного сонячним тілом і незбагненим духом, успадкованим від Праматерів. Не

слабкої, а недорозгаданої. Ця завше недорозгаданість як суть очима митця — своєрідний метафізичний код, антидистанційований крізь тисячоліття. Вона була, є і буде. А обличчям її немає числа. Краса проминальна, як життя і цвіт, краса вічна. "Лілії Тинторетто", "Іриси Караваджо" — образи жінок, яких бачили ці художники. Краса, збережена творчістю. В. Сидоренко подає красу як мить і красу миті. Відчуваєте легку печаль і світлий сум? Від краси і усвідомлення її проминальності раптом захопочеться плакати. Катарсис. Вічний, як жінка. Незникоюю її робить мистецтво, що розсуває невидимі стіни часу і у просторі полотна, піймавши мить, фіксує й береже вічність. Ця ж, як жінка, не має віку. Бо завжди є.

Другу частину виставки складають пластичні витвори І. Гречаника. Його Жінка — струнка, витка і висока, міцна (бронзова!). Видається, — трішечки забавка. Вона грається з яблуком у раю, вона вдає Єву. Насправді вона грається зі скульптуром. Бо вдає з себе здебільшого

легковажну, жартівливу прикрасу. Єва збила на манівці бідного Адама? Вона збила з пантелику і скульптора... Бо дозволила побачити лише якусь (поки що?) частину своєї суті. Граючись. Жінка з кожним різном. Навіть із мистцем. Навіть у межах одного виставкового залу.

У залі навпроти — квіти, намальовані жінкою. Сильною і духовно красивою. Марії Буряк цього року... А вітім, це не має значення — скільки. Важливо, що багато років, будучи людиною з функціональними обмеженнями з дитинства, вона є Берегинею ознак національного світовідчуження. Вони бують квітами та кетягами у її розписах; роботах, що межують з народною картинкою; наближених до "розсипаного" на папері візерунка. Представлені твори, їх близько 20, — з колекції Палацу мистецтв "Український Дім". Вони виконані впродовж 1987—1992 рр. А почалося все, коли 13-річна мала майстриня взялася до вишивання і малювання. Технічна майстерність не стала єдиним досягненням, не зупинила дівчину

на рівні ремісництва. Забула творчість. Як дерево життя розквітла гілка долі, складена з пишних красунь-квіток. На одному з аркушів така розкішна гілка — на темному тлі, а в нижній його частині — зображення дівчини з рушником. Доля людини. Доля жінки. Доля дівчини. Доля конкретної життєвої історії-іскринки — до узагальнення. "Про що кувала зозуля". Філософічність твору сполучена з ноткою інтимності, адже "читає" її мисткиня ніби через власну долю, долю ж власну — через загальнонародний контекст. Тому й не замкнена на своїх болях, творить, зберігаючи архетип свого народу як найчистішу краплю води, на рівні первня.

Дещо приглушена кольорова гама поєднується з локальними дзвінками кольорами у всій їхній відкритості і повнокров'ї, що є характерною прикметою творчості, особливого мислення кольором, власне, чергуванням кольорів.

Ії дерева, квіти, птахи захоплюють щирістю і невимушеністю, а сюжетні роботи асоціюються із пісню, яка щойно відлунала. Є якась особливе відчуття музичальності цих творів. Кольоромузыка. Власне, спів кольору і, можливо, відповідність кожній барви певному варіантові звуку. Спадає на думку хороше виконання. А, може, — то виспівана пісня української землі, її долі, її природи, її людей, які стільки століть так по-особливому дивляться на світ і відчувають його. І то не просто аркуші-картинки, аркуші-симетричні композиції, аркуші-орнаменти. В них — прикмети українського космосу, що бринить, відкриваючись чутилий до справжнього жіноці.

Тетяна ЧУЙКО

ПОМАРАНЧЕВА

Нещодавно в Музеї-архіві українського самвидаву при українському незалежному видавництві "Смолоскип" було презентовано документальну виставку "Помаранчева революція. Один рік потому". Звісно, таку подію я не змогла оминати увагою, і не тому, що її контекстуальність і приуроченість були загадкою для мене. Буду відверто: роль меду, на який зазвичай злітаються, відіграло звичайнісіньке питання: "А чим же хочуть здивувати?"

Забіжу наперед — не здивували. Та й на щастя, мети такої в організаторів проєкту не було. Але вони дали змогу покопирсатись у власній пам'яті і переглянути особисте ставлення до речей, які здавалися такими очевидними. Отож укотре переконалася — будь-яка стала величина не така вже й стала. Та про все по черзі.

Кілька останніх років процес витіснення природних для нашої свідомості понять набутими досяганнями розмірів, що й до ворожки не ходи. І це глобальне спотворення настільки щільно приросло до життєвих процесів, що сміливо перемістилося із площини суто мовної у побутову та навіть, беру більше, у загальносоціальну. Ми намагаємося підлаштувати під оте гарне поняття БРЕНД усе, що у суті своєї має хоч якусь ідею. Брендизація перетворилась у відверту ідеологію, яка допомагає певній спільноті ідентифікувати й зафіксувати себе у суспільному просторі.

Отож фіксуємо, клеїмо ярлики й відносно комфортно почуваємося, маючи у кишені кілька вагомих фактів, які повністю відповідають загальноприйнятним уявленням про зміни, що почали відбуватись у нашій з вами Україні. Тож ніби й

ОДИН РІК ПОТОМУ

непогано, але прикро за те, що і на ці зміни ми причепили наліпку, сприймаючи все як помаранчевий бренд. А це, скажу я вам, індикатор певної хворобливості духу громади. (Ось саме тут, напевно, хтось зіронізує, мовляв, чи є вона — громада. Упевнено кажу — є! Шкода лише, що вона менша за кількість від тієї, яка, власне, й складається з отих іронізуючих). Бо не гоже, панове, стежачи за влучними й не дуже намаганнями ініціювати оті перетворення, забувати про головні зміни в кожному з нас. (І знову попрошу деякого утриматись від іронії). Адже йдеться не про пафосні штампи "сила правди", "воля народу" та інші. Йдеть-

ся про те, що вперше за кілька десятиліть люди, мірилом яких вважали вислів "моя хата скраю", врешті, висловили свій протест. Протест, який у більшості своїй був свідомим. І відокремимо зараз будь-які політичні вподобання, позиції, розчарування, які вже розповзлися за "шви" означень і перетворилися на гумові трансформери, грець із ними.

Можливо, саме таким шляхом міркувань пішли організатори проєкту. Проте не стверджував, не маю на це права. Але те, що виставка присвячена не лідерам колишньої опозиції, не революційній стихії, не тим, хто вульгарно маніпулює, перепошує, уже засмаль-

цьованими гаслами, а людям, особистостям, які виявилися вищими за свої страхи й зневіру — незаперечний факт. Це спроба, через майже півроку передати настрої, такі собі картинки з тих 17 днів не лише Майдану, а цілої країни.

Не знаю, кому дякувати за експонат, з якого, власне, й розпочалася виставка (чи то пану Олесю Обертасу, директору Музею-архіву, чи то його співробітникам), але стенд став приємною несподіванкою і навіть відкриттям для багатьох відвідувачів. На ньому розташовано фотопортрети й відомості про людей, які ціною власного добробуту, життя витягували русифіковану, кволу Україну з повного забуття. Українська Гельсінська група. Вона була створена у листопаді 1976 року й нараховувала десять членів-основоположників, очолив її письменник Микола Руденко. В одній із основних заasad декларації Української Громадської Групи Сприяння виконанню Гельсінських Угод зазначалося, що кожна людина має право на свободу переконань і на їхнє вільне виявлення; це право включає свободу безборонно дотримуватись своїх переконань, а також свободу шукати, отримувати й поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Олекса Тихий, Петро Вінс, Левко Лук'яненко, Петро Григоренко, Іван Кандиба, Оксана Мешко — саме ці люди, на думку авторів виставки, заклали політичну бомбу 1976 року, вибух якої, певною мірою, спричинив і нещодавні події.

Наступними експонатами, які викличуть ще не одну усмішку, стали плакати з передвиборчими програмами обох тодішніх кандидатів у президенти. У наступному залі розташовані бокси із тематич-

ною публіцистикою. До речі, я нарахувала аж 14 доробків, присвячених Помаранчевій революції, кілька з них претендують на її хронологію. Але як підведеш голову, то які там хронології. Ось вони, справжні хрестоматії, розташовані на стінах. І написані вони не після якихось усвідомлень та наведення різкості, а вихоплені фотоапаратами із самого віру подій у Києві, Харкові, Львові. Дивлячись на світліни, несвідомо повертаєшся у той емоційний стан, коли надія, хвилювання, піднесеність і гордість просто загусали в повітрі, переповнюючи тебе якоюсь метафізикою почуттів. Бабуся, яка стала певним символом української нації, дівчина з волоссям помаранчевого кольору, і обличчя, обличчя...

На жаль, обсяги виставкової зали досить невеликі, але, як кажуть, головне не кількість експонатів, а їхня історична цінність. Дарма, що цінності у грошовому еквіваленті вони поки що не мають, але кожна річ, кожна фоторобота виведена у ступінь чогось вищого. До речі, як на мене, досить дивно називати майданівські валянки, помаранчеву шахтарську каску чи старі ватні штани експонатами, але то вже історія. Наша з вами історія, яку доведеться писати не один рік. І дуже добре, що виставка не дає оцінки революційним подіям і їхнім учасникам. Адже найкраще це зробить час — єдиний об'єктивний суддя. І той сенс, який стоїть за будь-яким із експонатів, доводить одну просту річ: чи жеврітиме наше почуття національної свідомості, чи горітиме — залежить від нас усіх і від кожного окремо. Якщо ми як нація, як повноцінна свідомо одиниця будемо гідними, то хіба ж Господь не дасть нам гідного завтра?

Оксана СТЕПАНЮК

МАЙСТЕР-КЛАС

Літо добігло кінця, але завжди приємно озирнутися на його яскраві неординарні миттєвості. Однією з таких подій для киян і гостей столиці були концерти XVIII Міжнародного фестивалю "Київські літні музичні вечори", які відбувалися на відкритій естраді поблизу Маріїнського палацу.

Ті, для кого відпочинок не протиставляється культурі й не обмежується пляжними розвагами та пивом, могли знайти цим нехитрим радощам гідну альтернативу саме тут. Цей фестиваль відбувається у місці не просто мальовничому, а ще й овіяному культурними традиціями. Центральний парк культури і відпочинку, заснований у XVIII столітті, затишний і милий серцю багатьох киян своїм дорожнім, безпомилково старокіївським духом. На цій естраді Центрального парку з просвітницькими концертами для всіх бажаючих виступали такі видатні музиканти, як Олександр Глазунов, Сергій Прокоф'єв, Володимир Горовиць, Натан Мільштейн, диригували — Рейнгольд Глієр, Фелікс Блуменфельд, а в 50-х роках із величезною серією світової музичної спадщини виступав славетний Натан Рахлін.

Організатори фестивалю "Київські літні музичні вечори", започаткованого 1998 року, — Головне управління культури, мистецтв та охорони культурної спадщини Київської міської державної адміністрації, Міжнародний благодійний фонд конкурсу Володимира Горовиця, Київське державне вище музичне училище ім. Р. Глієра — зберігають і збагачують цю традицію. Протягом семи фестивалів відбулося 152 концерти, у яких брали участь сотні солістів і колективів з України, Росії, Казахстану, Великої Британії, Нової Зеландії, Польщі, США, Японії, Франції, Греції, Туреччини, Італії, Кореї, Китаю, Латвії, Нідерландів, Хорватії, Югославії.

фото В. Пилипенка

Фестиваль тривав з 29 травня до 31 липня, і весь цей час кияни могли насолоджуватися невимушеною атмосферою та розмаїттям "Київських літніх музичних вечорів".

Масштабний за задумом і різноманітний за програмою і виконавським складом фестиваль, присвячений 100-річчю з дня народження Натана Рахліна, завершився циклом концертів талановитої музичної молоді світу: на естраді під відкритим небом виступали учасники Міжнародної літньої музичної академії, яка щорічно проходить у КДВМУ ім. Глієра за сприяння Міжнародного благодійного фонду конкурсу В. Горовиця. Українські й закордонні юні музиканти протягом двох тижнів займаються з іменитими педагогами, а потім звітують у концертних залах

училища і на Літній естраді. Програмою Академії передбачено: сольне виконавство, гра з оркестром, камерний ансамбль, концертмейстерський клас, інше. Слухачі, напевно, оцінили відданість юних музикантів, які самовдосконалюються навіть у дні канікул, — як і мужність оркестру (а саме — Державного естрадно-симфонічного оркестру України під керівництвом народного артиста України професора Віктора Здоренка), який виконав близько 40 акомпанементів до концертів. Виступати інколи доводилося у цілком екстремальних умовах, — наприклад, якось раптово погасло світло, і не тільки соліст, а й оркестр догравали концерт напам'ять...

Цього року в Академії викладали Бернд Гьєцке (Німеччина), Те-

реза Дюссо (Франція), Михайло Марков (Голландія), Вадим Руденко і Віктор Абрамян (Росія), Валерій Козлов і Ігор Рябов (Україна), Марко Лакірович (США) та інші. Були чутки, що блискучий піаніст Руденко відмовився від гастрольної поїздки, аби відвідати Академію. Кожен педагог — помітний виконавець, володар унікальних знань, неабиякий лектор і чарівна особистість... Що може бути цікавіше, ніж вивчати французьку музику у французького педагога і німецьку — у викладача-німця? Інтенсивність занять, багатство художніх вражень, знайомство з викладацькими й виконавськими школами різних країн і окремо взятих знаменитостей обіцяють якщо й не раптові позитивні зрушення в професійній біографії учасників, то

щонайменше, — поштовх до міркувань і творчого пошуку на найближчий рік. Окрім того, кожен концерт — це черговий, безцінний для більш чи менш "спокушених" артистів досвід сценічного виступу, що додає все більше впевненості у власних творчих силах.

Виступати в залах легендарного училища Глієра дуже відповідально: аудиторію там найчастіше складають колеги артистів, від яких можна почути і компліменти, і поради. В Академії приваблює не тільки натхненна робота, а й атмосфера доброзичливого інтересу; тут немає суперників чи переможених: усі — музиканти. Незважаючи на виснажливу спеку, стільці в класах, де працюють з учнями запрошені майстри, з ранку до вечора зайняті відданими і захопленими слухачами; студенти охоче спілкуються (це, до речі, вдала можливість попрактикуватися в іноземних мовах!). Учасники концерту на Літній естраді брали участь у конкурсі Gradus ad Parnassum, головний приз якого — безкоштовна участь у майстер-класах на майбутній рік. Це особливе задоволення — мовою музики "спілкуватися" з оркестром; то суперничати, то володарувати, то поєднуватися... Виконавці, щоб виступити з оркестром, не тільки пожертвували двома тижнями літнього відпочинку, а й пройшли конкурсний відбір, 5 років із педагогом і репетицією.

Публіка, що переповнювала концертний зал під відкритим небом і його околиці, вдячна й щедра на оплески. Вона лише на третину складається з прискіпливих музикантів-професіоналів; інші ж меломани просто радіють гарній музиці так само, як цікавому видовищу і теплій погоді, насолоджуючись безкоштовними, але повноцінними за якістю концертами, різною за стилем, але незмінно гарною музикою в гідному виконанні. Тому тут так комфортно і легко грається...

Олена ЖУКОВА

ФЕСТИВАЛЬ

Лемківщина — географічно-етнографічна назва західнокарпатського краю, що розташований між річками Боржавою і Сяном на сході та Попрадом і Дунайцем на заході. Цей гірський край від незапам'ятних часів населяли працелюбні, талановиті лемки — найбільш західна гілка українського народу. Друга світова війна принесла на цю землю велику історичну трагедію. Унаслідок укладення радянсько-польських угод 1945 р. територія північної Лемківщини була остаточно передана Польщі. На підставі цих угод у 1945—1946 рр. проходив взаємний обмін населенням у прикордонних районах. Переселення лемків з їхніх етнічних земель мало за підписаними угодами проводитися на добровільних засадах, однак у більшості випадків воно відбувалося під адміністративним тиском примусово і із застосуванням сили, що незабаром набуло характеру етноциду. Якщо в 1939 р. на території Лемківщини проживало понад 160 тис. лемків, то внаслідок злочинних переселенських акцій цей край залишився без корінних мешканців. Розселили, розпорошували лемків по всій Україні і на північно-західних землях Польщі.

Лемківщина дала світові відомих письменників: Станіслава Оріховського, Олександра Духновича, Олександра Павловича, Дмитра Бедзика, Богдана-Ігоря Антонича, Василя Хомика, Миколу Горбала, Володимира Барна та ін. Ця земля виплекала також численних митців різних жанрів: живопису (Никифор Криницький, Дезидерій Милій), скульптури (Іван Кавка, Василь

ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА — СВЯТО ДЛЯ ВСІХ

22—24 липня затишна таборова місцина поблизу містечка Ждиня, що на території Польщі, уже в'ятнадцяте приймала символічним вогнем єдності учасників фестивалю "Лемківська ватра". А загалом відбулася двадцять третя зустріч лемків усього світу.

Одрехівський), різьби по дереву (Михайло Михайлишин, Андрій Сухорський).

Аби якось ліквідувати цю "білу пляму" у власній історії, сприяти відродженню кращих традицій колишніх мешканців Західних Карпат, лемки вирішили проводити фестивалі рідної культури. Ще донедавна такі фольклорно-етнографічні фестивалі відбувалися в Еленвілі (США), Ждині й Михалові (Польща), Свиднику (Словаччина), Гутиську і Монастириську (Україна). Однак саме Ждиня, яка розташована в самому серці лемківського краю, покликана була стати осердям єднання лемків усього світу. Головний організатор фестивалів лемківської культури в Ждині — Об'єднання лемків

— щороку докладає чимало зусиль, аби рідна пісня бриніла в лемківських душах і давала іскру надії на краще майбутнє. Тому цього року Об'єднання лемків запросило до участі у триденному святі культури майже 50 ансамблів (1000 виконавців) і близько 8 тисяч гостей. Відвідала свято й делегація Української Всесвітньої Координаційної Ради на чолі з її головою Михайлом Горинем.

Окрасою фестивалю, як завжди, були виступи фольклорних колективів, більшість із яких приїхали з України. Заслужені оплески і пошанування отримав чоловічий хор "Лемки Києва", у репертуарі якого і народні, й академічні твори. Свої барви у строкату картину лемківської культури внесли також

представники Хорватії, Словаччини, були гості і з-за океану.

Лемківська ватра — свято передовсім молодіжне. Наметовий табір жив бурхливим життям і вдень, і вночі. Пісні, знайомства, обмін сувенірами і фото на згадку супроводжували кожний крок учасників фестивалю.

Раз на рік збираються лемки усього світу біля символічної ватри. Її тепло і почуття рідного дому гріють серце кожного, хто потрапив у коло гостинного і гордого лемківського роду, одного з найстарших і найталановитіших у великій українській родині.

Матеріал надано прес-службою Української Всесвітньої Координаційної Ради

ШИРИТЬСЯ ПІШИЙ ТУРИЗМ

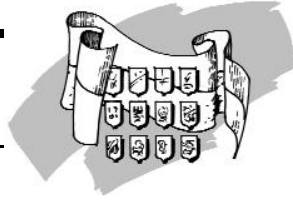
Понад 200 спортсменів з усієї України збрала Байдарська долина (Крим) на змагання з техніки пішохідного туризму.

За три дні сміливці з 18 команд пройшли в горах 10 км крос-походу, подолали кілометрову смугу перешкод і піднімалися на гірські вершини на вільних дистанціях. Саме такою була програма чемпіонату України з техніки пішохідного туризму.

Відкрив чемпіонат Прем'єр-міністр автономії Анатолій Матвієнко, котрий є головою Федерації спортивного туризму України і має перший розряд із цього виду спорту. Він відзначив, що нині Федерація спортивного туризму збільшила кількість змагань у півтора рази, а в Криму Федерація "відновлює те, що давно існувало й було дуже масовим".

Нині активно укладаються угоди зі школами і вчз, Міністерством освіти й науки, МВС і Прикордонними військами України, бо "спортивний туризм дає дуже багато для душі, розуму й зміцнює людину як особистість".

Віктор ХОМЕНКО, Крим

“КНЯЗІ ЗНАЛИ, ДЕ БУДУВАТИ”

Колишнє місто князів розташоване у теперішньому Крилосі — селі біля Галича. Посунувши у небуття ландшафтні образки дороги, там і зупиню коника. Я вперше на цій історичній землі. Придорожній знак-орієнтир проковтнув декілька літер. Тому я довго вчитуюсь у нього перед тим як піднятися вгору. Шлях пролягає через село. Хати як хати. Особливе багатство в око не кидається, зрештою, як і вбогість... День сонячний. У передчутті осінніх метаморфоз зелене листя, мов каучук, туге і важке. Без отієї весняної зворушливої рефлексії, яку так полюбає жіноцтво. Із закальцем мужності й волі. Однак годі про листя, хоч воно справді достойне оповіді. Воно є домінуючою тла, а значить, частиною ландшафту, на котрий спокусилися галицькі князі. Але, що там лукавити? Усе, що залишилося від княж-граду — то його краєвиди. І, звичайно, руїни...

Я не великий фанат ветхості і стилізованої під старовину попси. На щастя, у Крилосі подібного “кічу” не так вже й багато. Око та уяву тішать заховані у пазухи пагорбів оборонні мури, Митрополічі палати початку XIX століття, Успенська церква XIV століття та Галичина могила. Оце й усе, панове. Жодних надгризених часом палаців. Малувато для князівської столиці... Але не поспішаймо винуватити спадкоємців величного тліну. У XIII столітті сюди кинулася орда. Усе було зруйновано і спалено. Більшість споруд були дерев’яними. Тож горіли палати і тліли мертві. Хто вижив — забрали у полон...

Цій маловідомій для мене мінувшині тисяча років. Тому вирішила краще розпитати когось із працівників музею. Мала час, бо приїхала занадто рано. Осідлавши розташований край пагорба потемнілий зруб, гризла яблуко і віддавалася красі ландшафтів. Подумки зронила фразу, яку потім почула вдруге: “Князі знали, де будувати”. Звичайно, не варто наших давніх володарів підозрювати у надмірній прихильності до естетики. Керували вони перш за все стратегією. Навіть з оцього пенька видно на багато миль довкола. А якби я була вартовим, стояла на чатах і з вежі дивлялася пишно у горизонт... Так-так... Прикінчивши двійко яблук, вирішила поспілкуватися зі стражем музею. По черзі його охороняють четверо міліціонерів. Закон такий вийшов, тож наші руїни вдень і вночі під наглядом.

ТАКА ОСЬ ТРАГІЧНА ІСТОРІЯ ГАЛИЧА

Балачка зі сторожем з’їла час, прийшла Олександра Левицька — молодший науковий співробітник історичного музею у Крилосі. І дещо розповіла...

— На території Музею історії національного заповідника “Давній Галич” колишні Митрополічі палати — будова кінця XVIII—початку XIX століття. Тут була літня візна резиденція львівських єпископів і митрополитів. Зокрема Андрея Шептицького. Музеєм Митрополічі палати стали у 1961 році. Спочатку то був філіал краєзнавчого музею Івано-Франківська, а в 1994 році було створено національний заповідник “Давній Галич”.

Біля опільської хати в етнографічному музеї

Звичайно, до цього часу тут траплялось дуже багато знахідок. Більшу частину вивезли ті науковці та вчені, які працювали у нас на розкопках.

— *І куди?*

— До історичних музеїв Львова, Києва, тодішнього Ленінграда й Москви... Частина наших речей досі зберігається у чужих фондах...

— *А вони мали на це право?*

— Я не можу відповісти на Ваше запитання. Все це було у радянський час. Тому тільки тепер, коли національний заповідник почав фінансувати власні розкопки, ми маємо права... В музеї є деякі знахідки навіть часів трипільської культури. Не в самому Крилосі, але поруч, десь за 10—12 кілометрів у селі Бовшеві (Більшівцях) знайшли трипільські поселення. Вони датуються IV тисячоліттям до Різдва Христового.

— *А за якими ознаками ідентифікували ці знахідки з трипільською культурою?*

— Переважно за традиційною керамікою: символічні чорні й білі знаки на червоному тлі. Крім того, на Трипілля вказують і глиняні жіночі статуєтки, які символізують богиню плодючості й родовитості.

— *Зрозуміло... Чекаючи на Вас, милувалася чудовими краєвидами... Розкажіть щось про них.*

— Крилоська гора має висоту 73 метри над рівнем моря. З трьох сторін вона стрімко нависає над річкою Луквою та глибоким ярмом. Звичайно, уся ця краса ховає у собі, перш за все, зручний оборонний плацдарм. Ймовірно, саме тому у VII—VIII ст. східнослов’янські біло-хорватські племена створили тут центр своєї держави. Назвали його Галичем. Походження назви невідоме. Є близько одинадцяти гіпотез на цю тему. Одна з останніх — дослідження 1992—1994 років, згідно з яким Галич назвали на честь великого лицаря або князя. Нещодавно розкопали так звану Галичину могилу. Захоронення датується X століттям і згадується у Галицько-Волинському літописі: “А зараз ми розкажемо про Галичину могилу та про Галич, звідки він повстав...” І все. На цьому оповідь літописця закінчується. Цю могилу шукали ще від кінця XVIII століття, поталанило тільки тепер. У дерев’яному ритуальному човні на глибині двох

МАРГІНАЛЬНИЙ ПЕЙЗАЖ КОЛИШНЬОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНСЬКОГО ВСЕСВІТУ...

Церква Успіння у Крилосі

метрів віднайшли захоронення. Бойові сокирки, наконечники стріл, залізний ніж-кінджал та залишки тоненької золотої фольги, якою, мабуть, був покритий дерев’яний щит. Практично її зібрати було неможливо, тільки мерехтливі відблиски залишилися на ґрунті...

— *Буквально золотий порох...*

— На місці знахідки у 1998 році, коли святкували 1100 років від першої згадки про Галич, насипали курган... Крім того, літописець писав, що “галичани привели на Бенедикта Пересопницького князя Мстислава Німого. Але прийшов Мстислав у Галич, не досягнув він нічого. Тому галицький боярин Ілля Щепанович вивів його на Галичину могилу і сказав: “Княже, на Галичиній могилі ти посидів еси, це все одно немов у Галичі ти княжив...” Тобто, коли посидів на могилі, це все одно, що посидів на княжому троні. Звідси гіпотеза, що, ймовірно, Галичина могила була не просто захороненням, а святиною. І навіть місцем посвяти на галицький княжий трон.

— *А хто був той лицар із золотим щитом?*

— Можливо, цей воїн-князь був навіть засновником міста. Але існують інші гіпотези. Галич здавна торгував сіллю. Латиною сіль звучить як “гальс”... А ще існує багато легенд про чорних галок, мовляв, назва міста походить від них. Так чи

інакше, але точного документального підтвердження не має жодна з гіпотез.

У 993 році, пише літописання, князь Володимир Великий пішов війною на білих хорватів. Можливо, тоді їхня держава була роздроблена і частково зруйнована. Адміністративні центри були перейменовані і приєднані до Київської Русі. У 1050 році сюди приїхав перший князь Ростислав — онук Ярослава Мудрого.

Але у XIII столітті на Галич посунула татаро-монгольська орда. Усе було зруйновано, спалено, у тому числі і знаменитий Успенський собор. Як політичний центр князівства, Галич припинив своє існування. Князь Данило переніс адміністративний центр до Холма. (Сьогодні — це місто Хелм на території Польщі). А пізніше до Львова. Така ось трагічна історія Галича...

— *Скажіть, а що спонукало тут збудувати ці Митрополічі палати? Адже Ви самі казали, що Галич занепає і втратив своє значення. То чому у XIX столітті на цьому, власне, пустищі почали будівництво?*

— Тут треба трохи повернутись до історії. Річ у тім, що князь Ярослав Осмомисл за часів свого правління запровадив тут єпископство. Саме за його правління в середині XII століття спорудили отой грандіозний кам’яний собор Успіння, майже автентичний до Софії Київської. Був декорований кам’яним різьбленням і мав прекрасні фрескові розписи. Звичайно, ця земля була святою. У Галичі з населенням десять тисяч у XII столітті було до сорока церковних споруд...

— *Якось навіть не віриться...*

— Наразі віднайдено 18 фундаментів цих соборів. Один єдиний, який дійшов від княжих часів і зберігся — це храм св. Пантелеймона. У 1303 році нащадок львівського

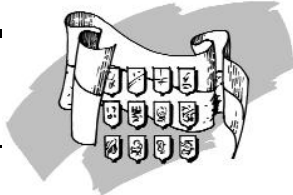
князя Лева заснував тут центр Галицької митрополії, тобто вищу духовну владу. Латиною це звучить: клірос. Саме тому на початку XIV століття що княжу гору перейменовують на Крилос. Назва дійшла до наших днів. Потім митрополія декілька разів переносилася до Львова і знову поверталася до Галича. Церква Успіння довгий час була катедральним собором...

— *Хіба не вона була зруйнована ордою?*

— Так, вона була вщент зруйнована. Але збереглися освячені кам’яні брили. У XIV столітті їх і заклали в основу церкви Успіння... До речі, коли будете у Галицькому музеї, то у Семена Побуцького зможе детальніше дізнатися про митрополію...

ДЕКАМ’ЯНИЙ ТАКИЙ — МУЗЕЙНИЙ

Екскурсивний спосіб викладу пані Олександри я трохи стилізувала. Як і погано приховану нехитість, з якою шановний гід вела розмову. Її можна зрозуміти, серпень, на горді повно роботи, а тут “ходять і ходять”. Ось і дітлахів принесло цілу зграю... Доведеться в тому ж шаблоні говорити те ж саме. Але менше з тим. Про все інше розпитаю у галицькому музеї... Спустилася з Княжої гори до гостинця і вже збиралася махнути рукою попутному авто, коли побачила надпис: “Музей під відкритим небом”. Що ж... День у мене сьогодні такий — музейний. Дорогу перегорював здоровенний собацюра і так розбрехався, ніби я уже встигла щось поцупити. Глиняного недобитка чи якогось освяченого часом черепка. На щастя, сторож музею виявив більшу лояльність. То був гід Роман Ковальський. Він і розказав мені все, що знав. Крилоський музей —

один із чотирьох існуючих в Україні етнографічних музеїв під відкритим небом. Тепер я значно більше знаю про українські хати й селянський побут.

Традиційна українська хата була чотирихвилюною, а не двоххвилюною, як у німців, поляків і росіян... Стріху робили з житніх снопів, термін експлуатації котрих був не менше 50 років. І, звичайно, традиційний інтер'єр: піч, лавиці, стіл, покуття та образи, котрі малювалися на липовій дошці. Окрасою хати були мисники. Їх завозили з Польщі та Чехії, а вже місцеві майстри їх розписували. Прикрашали орнаментом або сюжетною сценкою. Сьогодні це народне мистецтво не зле цінується у колекціонерів. Трапляються навіть ексклюзивні речі. Наприклад, тарелі з сюжетом про січових стрільців.

Хати були курними і напівкурними. У "курних" дим виходив просто в приміщення, де люди їли і спали, а в напівкурних — комин виходив у сні. Одяг розвішували на жердках. Шаф тоді не було. Уявляю, в яке дрантя він міг перетворитися од щоденного розпалювання печі... А дітлахи... Як вони, бідолашки, мабуть, закашлювалися від ядучого диму. У курній бойківській хаті серце моє переповнилося жалістю. Тож я висловила припущення, що бойки, можливо, були менш цивілізовані, якщо не додумалися вивести комин у сні... Але краще б я промовчала, бо Роман Ковальський — охоронець старожитностей — виявився бойком і туром пішов на захист своїх предків. "Ви ж розумієте, що не всі бойківські хати були курними... Оця, можливо, була оселею людей неможливих. Але все одно вона — наша гордість. Це ж XVIII століття! Де таку старезну хатину знайдете в Україні? І не треба глузувати, бойки — особливий етнос. Тільки бойківські жінки мали право носити елементи чоловічого одягу — штани..." Отакої... І справді особливий етнос... А нас дезінформували, що брючний костюм уперше приміряла французька Жорж Санд... Запевнивши пана Ковальського у своїй прихильності до бойків, ми попрямували до гуцульської гради. Само собою, там уже ніяких снопів не було: дах покривали дерев'яною гонтою. А щоб довше служила, натирали си-

рою нафтою. Досконале помешкання для суворих Карпат. Блукаючи градою, Роман розповів кумедну історію, яка приключилася з ним недавно. "Років зо два тому завітали до музейної господині іноземні гості — посли Швеції та Норвегії. Якось вони опинилися у Франківську... Добре, мабуть, закусили, бо як розігналися трасою, то лиш в Крилосі і зупинилися. А вже за якийсь час сюди ж примчали їхні охоронці. Злі такі, жах... Але, як справжні професіонали, мовчали. Отак і блукали ми між хатами: я, двоє послів і четверо "шафомордих"... А ці посли такі допитливі, страх... Усе їм цікаво: "І што ето, і што то..." Побачили в граді невелику діру та й питають, для чого та діра... А я і сам не знаю, для чого... Але кажу: "Для kota прорубали, аби взимку двері зайвий раз не відчиняти і холоду не напускати". Повірили..."

Я звернула увагу, що всі українські хати мають надто мацьонькі вікна. Навіть у білий день в такому помешканні — напівморок. Запитала...

"А це через те, що за вікна платили величезний податок. Чим більше вікно — тим більші видатки. До речі, за комин також платили. Називалося це "димовим податком"... А знаєте, чому гуцульський ремінь — черес — робили таким широким? Це був своєрідний корсет, який оберігав від травмвання і від тієї, мабуть, таки грижі... Адже чоловіки виконували важку фізичну роботу: корчували ліс, піднімали колоди. Робили такий черес із сирової шкіри, тобто із сировини, яка не пройшла повного курсу виправки. Наприклад, сап'янові чобітки, щоб були м'якенькі й легенькі, треба було вимочувати у дубильних речовинах не менше півроку. А ремінь — тільки місяць. До речі, подушки і навіть ковдри набивали сухими травами, часто снодійними... Пір'я — то вже панські були захцянки".

Отакої... Панські чи не панські мої забаганки, але здається, що у цьому музеї під відкритим небом та й ще серед лісу доволі самотньо... Не людно...

"Я недавно був у чеському Теплице. На день міста всі його мешканці одягають середньовічні костюми. Там є також музей, подібний до нашого. От тільки поставлено

Центр міста у Галичі

все по-іншому. На площі, реально роздмухуючи міх, коваль кує мечі. Гончар ліпить горщики. Чекають монети так само, як у давнину. Насправді все вражає... Хочу щось і у нас міняти. Принаймні мрію відкрити в музеї реальну корчму — таку, як колись була. У літературі наша корчма несправедливо зажила погані слави. Насправді на той час вона була ніби клуб. Туди приходили не тільки випити, а й спілкуватися, обговорювати політичні реалії, найматися на роботу. Корчмарем, зазвичай, був єврей. Бідака також постраждав. Як на мене, несправедливо. Євреям не давали земельних наділів. То вони змушені були займатися корчмарством... Я згодний, відвідувачів у нас малувато. Хто спеціально приїде у що "глибинку"? Але я не жаліюся. От стану корчмарем, — може, веселіше буде. А як не стану, теж не велика біда. Така краса довкола... Князі знали, де будувати..."

Створити в музеї реально діючу корчму — ідея непогана. З тодішнім побутом, посудом, за тодішніми старими рецептами вигнати горілку... Стане в музеї більш людно і гомілково. Щоб тільки, як воно буває, не перетворили корчму у примітивну забігайлівку...

ГАЛИЧАНИ — ЛЮДИ ЩЕДРІ

Вийшовши на шосе, спинила машину. Тепер уже точно — на Галич... У провінційному місті важко заблукати. Так само, як і розшарпався у пошуках його "центру"... Там усе під рукою — пошта, вокзал, телефон, універсам... А ще мені порадили пройтися старим мостом через Дністер. Наївна, я вирішила, що то щось подібне до "пражського" дива: з якоюсь, бодай примітивною, ліпниною і натяком на стиль. На жаль... Об старезну арматуру та вищипаний часом асфальт розбилися сподівання. Зауваживши, що вночі не ризикнула б, я все-таки перейшла на інший бік. Прекрасна ріка, прекрасні краєвиди... Відчула, що не маю жодного натхнення дертися до Галицького замку, чий похований часом бік висоців на горі зовсім поруч. Захекавшись, вилізла на кручу... Гм, і це — замок! Ото взяти б його і завалити, щоб не мучився жалюгідний каліка... Якесь товариство "Явір" начебто дбає про реставрацію... Що за "Явір"? І що там можна реставрувати? Не знаю... "Може, краще поспитати в музеї?", — подумала. Може...

P.S. Коли, уже втомлена тягарем історії, я припленталася до му-

зею, то нікого там не застала. "Усі на презентації у читальному залі", — відповіла юна секретарка. У коридорі почувла ніжне жіноче сопрано. Воно й доповнило до читального залу... А й справді, яка презентація без народного співу? Зізнаюся, побачивши книгу, я трохи збавила оберти іронії. У музеї презентували чудесне видання — фотоальбом "Галич". До його видання долучилися національний заповідник "Давній Галич" та видавництво "Манускрипт-Львів". Суперобкладинка, красиві світліни... Невже мені його подарують? Я готова була на все: прослухати всі балади й пісні, мармеладний пафос ведучих і навіть галицького мера... Щоправда, коли він почав згадувати, якою дорогою цінною обійшлася мері книга, я засмутилася... "Не подарують..."

Згодом, аналізуючи свою подорож, прийшла до висновку, що я вибрала правильний день для мандрівки. А, може, день вибрав мене... Звичайно, книгу мені подарували. Галичани — люди щедри. Я тішилась, як дитина... А про Галицький замок уже й не розпитувала. Не треба бути оракулом, аби згадатися, що б мені відповіли. Усе про гроші, відсутність державної підтримки і жадібність меценатів.

Галицький замок

ЛІРИЧНА ОПОЗИЦІЯ

Те, про що зараз пишу, має надто опосередкований стосунок до Галича і моєї подорожі. Можна було б відбутися асоціативним контрастом між давнім князівським містом та його сучасним образом і на тому крапка... Але так не хочу. Давній Рим теж міг би пред'явити сувої вимоги сучасному Вічному Місту... Самі розумієте, подібних аналогій набереться повна торба... Тому нехай спокійно спочиває тисячолітній прах і бовваніють руїни. Не може бути до них претензій. Тоді як теперішні люди не погано надаються до приглядання...

Потяг "Київ—Івано-Франківськ". Такий собі транзит-сполучник великого Лівого берега з великим Правим. Випадкових людей у ньому майже не буває; галичани, котрі шукають заробітку у ситій столиці, студенти, що прорвалися до київських вчз... На "молочних" курсах вони розриваються між думками про самостійність і маминими пірижками... А ще туристи, спрагли екстриму й дешевих, порівняно з Альпами, красот. У вигляді рідкісного птаха, або ж екзотичної рослини, може трапитися іноземець з "дальнього зарубіжжя". Інтер'єр, тамбури, амбре туалетів, усі ці деталі делікатно опустимо... Не цікаво. Зачепимось хіба що за дрібничку — покоцана клямка купе. Якраз біля неї товчється наш

ЦИНАМОНОВИЙ ДІДУСЬ...

персонаж. Точніше, з цього місця я звернула на нього увагу. Спочатку цей літній, років під сімдесят, чоловік мене мало цікавив. Його попутницю — молоді жінку, вважала донькою. Потім ми опинилися по інший бік дверей, а його кохана доця відчайдушно смикала клямку потойбіч... Дідуган плавно відплив до кондуктора по допомогу. Потім так само незворушно й величаво приплив до замученої клямки... Дивилась і не могла зрозуміти, — звідки у мене це відчуття неприязні до цього доглянутого рожевого старушка. Щось у ньому було од випічки... Кексу, ром-баби, струделя... Багато дріжджів, жовтків, цукру...

Блиснувши золотою фіксою, низькоросла рвучка кондукторка взялася його навчати. Він насунув на неї і тремтячими п'ястками мацнув трохи вище ліктя. Жест — щось середнє між слинявою м'якоттю та хтивістю кімнатного песика. Усе те не надто личило збитим вершкам його ситого волосся...

Стало ясно, як Божий день — класичний мезальянс. Його "донька", молода пишноготуда брюнетка, явно не по-дочірньому пригорталася до діда, вимацуючи через рожеву щочку темне столичне майбутнє. Він величаво й насмішковано відповідав

цілунком у чоло. Що їх еднало? Може, спільна праця? Він — начальник, вона — підлегла. Начальство зчитувалося з його задертого погірдливого підборіддя, холодної хитринки очей та з її запобігливого щибету. "З'їсиш ковбаски? Може, печива... А йогурт будеш полуничний чи персиковий?" Пухкий цинамоновий дідусь сприймав лестощі як рутинний спосіб спілкування...

Тим часом з-за вікна випорскували тремтливі краєвиди. У згасанні літа вони стають сентиментально крихкими. Безпомічні, розпоршуються, немов курганне золото... І тільки щедра бароко небес може запліднити їх величчю і пишнотою... Це що... Любов? Психологічна залежність? Розрахунок? А, може, вона ридатиме, коли він "дрингне" ногою... Таке бувало.

Дивна пара зійшла у Галичі. Він був у білих кросівках. Можливо, ця деталь туалету не пасувала сірому в смужку костюмові... Проте ідеально вписувалася у маргінальний пейзаж колишнього центру українського Всесвіту...

• Подорожувала галицьким краєм
Уляна ГЛІБЧУК

ЗАПИСКИ РЕЗИДЕНТКИ

“Боже, чому я мушу жити в цій країні, у якій ніхто не знає, що таке свобода?”

Боже, чому я мушу жити в цій країні, де люди похмурі і мало сміються? Боже, чому я не хочу жити в іншій країні, бо ноги мені прив'язано до цієї землі, схожої на великий цвиртар?”

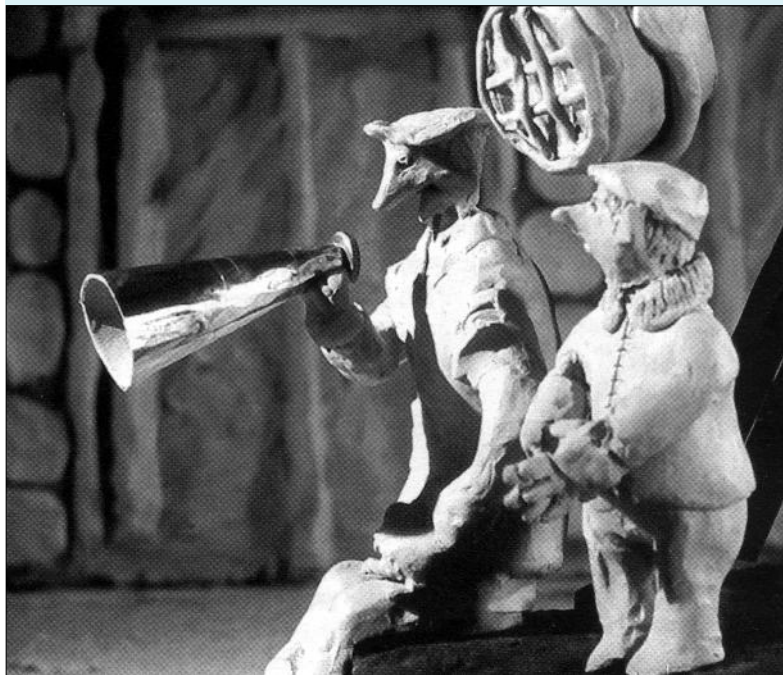
Дзвінка Матіяш “Реквієм для листопаду”

Є внутрішні питання, на які я не годна собі відповісти. Бо відповідь мала б означати якусь дію. А як поводитися в деяких ситуаціях, я просто не знаю. Наприклад, коли сусіди голосно сваряться за стіною і тобі здається, що їхні постійні сімейні чвари відбуваються ледь не у твоєму домі... або інші заважають ремонтні роботи о 12-й ночі і будять тебе, долотячи молотком “жард-метал” у тебе над головою... Можна, звичайно, встати і вийти, як співає Тарас Чубай, встати і вийти... в одній нічній сорочці або ж напівголою, розкуйовдженою, і піти розбиратися... Навіть не обов'язково налаштуватися на лайку, — вона може виникнути просто від твого виду, навіть комічного. Наші люди від присутності на їхній території “іншого” автоматично очікують гіршого і починають активно оборонятися... Вони навіть не задумуються, що твоя нічна “присутність” у них на порозі спричинена їхньою недоречною будівельною активністю, а не твоїм лунатизмом. Я перевіряла не раз: якщо у спірній ситуації ти починаєш говорити інтелігентно, спокійно — парадоксально, але “з нашими” це не проходить — обов'язково чекай агресії у відповідь. Бо інтелігентність у нашій країні — це переважно “інше”, “незрозуміле”, а отже, — “чуже”, яке треба знешкодити (посутне посунання у справі від сталінського “ліквідувати”)... От я і питаю себе: як жити серед усього цього безладу відсутніх правил... які ніхто не хоче встановлювати, бо, мабуть, як завжди, думає, що від нього нічого не залежить і хтось має вирішувати все за нього. І навіть якщо й виникає підозріла думка, що ніхто ці правила і не встановить, окрім тебе — тебе поймає страх... так, ніби ти, вирішуючи комунальні проблеми, насправді виходиш на герць зі всесвітнім злом.

Раніше я частенько ходила до монастиря, що у Китаєві. Там таке чудове місце: пагорби з печерами, озера і дуже гарний собор у стилі українського бароко... Правиться в тому соборі, правда, російською, та чи звикати нам до таких парадоксів... Але не зачіпайтемо наших “справ церковних”, бо є загроза звести нанівець і ці несміливі спроби пошуку толерантності. Я про інше, про, так би мовити, середовище... яке може бути промовистішим за будь-які проповіді. Зараз у наших монастирях багато реставрують і ремонтують. Відновлюють і в Китаєві, але чомусь, разом із ремонтом будівель, упорядкуванням території, понатагували на пагорбах навколишнього лісу паркани з колючого дроту. Погодьтеся, це має більш ніж макабричний — зловісний вигляд. Я не можу знайти

ОТ Я І ПИТАЮ СЕБЕ...

От я і питаю себе — де та межа толерантності і байдужості, коли, наприклад, постійно стикаєшся на вулицях рідного міста з відвертим варварством (не наводимо приклади), яке чомусь тепер вважається свободою і демократією? Але ж це і твоє місто! Це і твій життєвий простір! Чому я, виходячи з дому, мушу психологічно одягати панцир, щоб не чути, не бачити і нічого не знати... Але ми вже це проходили — оце “нічого не знати”... Невже нічого не змінилось?

Кадр із фільму Степана Ковалю “Йшов трамвай №9”

жодного обґрунтування для такого “концтабірного” рішення, тим більше, що “небажані гості”, тобто туристи, таборяться не в лісі, а саме біля озер, екологічний стан яких залишає бажати ліпшого. Ні, я розумію, що треба якось захищатися від... кого?... отже, церкві треба захищатися від людей (логічний висновок: а людям від такої церкви)... Невтішний висновок. Мені від нього щось недобре стає на серці. Прости, Господи... Але якщо бути відвертим, хоч би у своїх думках... Того разу я поверталася з монастиря новою для себе дорогою, понад берегом озера, де монахи розчистили старий фонтан. З цього боку раптом відкрилася така гарна панорама на монастир, що я мимоволі зупинилася в замилюванні: зелені пагорби, золото маківок куполів, глянцево дзеркало води, бризки фонтана... і неочікувана тиша, неймовірна тиша і спокій. Що мені це нагадувало? Ні, не “Золотий Храм” Місіми, де оповідається історія спалення буддистським ченцем храму, який зачарував його своєю красою і довершеністю. Буддисти вони такі — вважають, що ніщо не повинно владарювати над їхніми душами, навіть святині. Це така орієнтальна ремінісценція на “не сотвори собі кумира”. Я стояла і думала,

що своєю майже ляльковою охайністю це нагадувало якраз західноєвропейський монастир... Чомусь згадалось, як ми колись із режисером Сергієм Проскурнею, перекладачем Мар'яною Прокопович на запрошення тоді ще не отця Бориса Гудзяка обідали в одному з римських чоловічих монастирів, у спільній трапезній, разом із монахами... і ніхто на нас скося не дивився, що поруч сидять жінки, не монахині, та ще й без хусток на головах... ви розумієте, про що я... І дивлячись на цю китаєвську ідилію, мені геть повипадали з голови ті колючі дроти і... я у радісному піднесенні попрямувала далі.

Боже, думала я, і у нас можна знайти такі оази одухотвореної краси, варто це відчуття запам'ятати, це як камертон, аби зберегти у серці, аби донести... Зробивши крок на дорогу, що вела з лісу до житлових будинків, я опинилася просто посеред смітника. Сміття вкрило густим білим ластовинням усю землю між деревами, всюди смерділо і... від мого піднесення не залишилося й сліду.

Вийшовши до будинків, я знову потрапила у зону “зразкового порядку”: чистота, квіти, побілені парканчики... А той “смітник”, виходить, нічийна територія? Невже люди не можуть до-

мовитися, аби те все поприбирати?! Вони ж ходять чи не щодня тією дорогою! Та це ж своєрідна артерія зв'язку між “містом” і “монастирем”, то вона має бути такою? А якою вона, зрештою, може бути, коли всі понаставляли тих парканів і живуть кожен у своїй зоні?! Добре, ми можемо назвати ці зони фортецями, навіть духовними, але кого вони від чого рятують? Навіть не треба згадувати 11 вересня, відповідь — очевидна.

Психологи говорять, що найкращий захист — це відкритість. Цілком вірю, але... Нещодавно один мій приятель-актор, що зараз провадить своєрідну реабілітаційну арт-програму в одній із львівських тюрем, оповідав, як, працюючи із зеками над п'єсою Беккета “Чекаючи на Годо” (хто не знає — це такий абсурдистський твір про очікування на друге пришестя Христа двома, по-нашому — бомжами), наївно питав в арештантів, що не бажали вести жалісливих розмов на репетиціях: чого ви такі закриті? Уявіть тільки! У режисурі питати, чого вони такі закриті! От що не має меж, так це наша українська наївність! Або з іншої серії: батьки у зовні порядній сім'ї змалку придушують особистість дитини або потурають їй примхам, а потім нарікають, що вона їх не поважає і не хоче нічого в житті робити, окрім сидіти в тій же зоні... Оце постійне “треба”, “повинно”, “мусить” — як вони укорінені в потік нашого мислення, діалогу з іншим. Це якась суцільна зона, що сидить у наших головах і проектується назовні. Або навпаки. Я не знаю. Може, у мене параноя, манія переслідування, але мені чомусь постійно здається, що, проходячи повз мене, підлітки спеціально підвищують голос, аби демонстративно матюкнутися, а я, бачачи їхні тупі й пихаті обличчя, зізнаюся, хочу матюкнутися теж. І що далі? Безвихідь. Замкнене коло. Хтось має першим “встати і вийти”, хоча б для того, щоб розвісити в під'їзді на кожному поверсі оголошення приблизно такого змісту: “Дорогі сусіди! Чистота — запорука доброго настрою! Даймо Європу!” Знак для курців: “Бички в томати”. У ліфті: “Велике прохання, поки тепло, ходити під куцями!” Щось таке. Не знаю, мені завжди видавалося підозрілим, коли починали наводити лад у країні, забуваючи про свою хату. Яюсь усе це пов'язано. Щиро кажучи, і у Римі під каплицями я бачила купи сміття, але чомусь там так вільно дихається! Парадокс. Чому, блукаючи влітку, наприклад, нічною Люблянню, бачиш тільки погідні, усміхнені обличчя недільного натовпу... безліч маленьких затиснутих кафе на вулицях, жива музика і... ніякого галасу, децибелів чи п'яних криків... Це ж колишня Югославія, люди, дуже схожі на нас долею, мовою, але такі далекі... я просто гублюся... я не знаю відповіді, але останнім часом, коли повз мене проходить новоспечений киянин, бритоголовий, у спортивних штанах, з пивом і відсутнім поглядом... я підозрюю, що є тільки один вихід — не відводити очей.

● **Наталія ШЕВЧЕНКО**

ДАТА

Спогадів його дочки Анни Франко-Ключко про славу родину, виданих Харківською “Просвітою”. Ми мусимо ініціювати видання повного зібрання творів славетного борця за Україну — це має бути стотомник, він уже на часі.

Про Франкове слово у власних долях говорили присутні — Олесь Шевченко, Михайло Василенко, Зоя Голота, Василь Кук. Виступив також вихованець студії при театрі ім. Івана Франка, учень Костя Степанкова, артист Микола Вілянський. З його вуст прозвучали пломінки рядки “Каменярів”. Їх ніколи не забуває цей майстер рідного слова, попри свою московську прописку! Уродженець села Вербка на Вінниччині плекає нашу мову й дарує її скарби українцям у найвіддаленіших краях. Бо саме сьогодні є насущним Франків “вогонь в одежі слова”!

● **Борис СПИСАРЕНКО**

ФРАНКОВЕ СЛОВО

Фото Олександра Галати

Просвітяни біля пам'ятника Каменяреві

Киян і гостей столиці, які зібралися до пам'ятника Іванові Франку за рік до 150-річчя від дня народження Великого Каменяря, не безпідставно було названо нашою елітою. Адже їх привели сюди шаноба до генія і любов до його безцінного творчого скарбу, вищі за будь-які побутово-споживацькі клопоти! Слово і дух Франка є нашою повсякденною потребою, і ми ще раз маємо змогу до них долучитися разом із НСПУ, УНП, “Просвітою”, — ініціаторами акції.

Саме про це, про Франків “Голос Духа” сказав, відкриваючи урочисте зібрання, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан. Велич генія Івана Франка невмируща й будитиме, як і раніше, прийдешні покоління українців до дії — “Не вмирать, а здобувати Хоч синам, як не собі, крашу долю в боротьбі”.

Автор цих рядків нагадав сторінки біографії Івана Франка з книжки

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЦУК

Перший заступник
головного редактора
відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного
редактора
відділ соціальної тематики
Микола СКИБА
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Черговий редактор
спеціальний кореспондент
Радміла КОРЖ
279-39-55

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvitya.com.ua

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середі.
Зам. № 3301235

Загальний наклад — 40000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.